

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXII рік видання. № 216, червень, 2012

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактор - Іван Ребошапка
Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Міжнародний симпозиум «Тарас Шевченко – апостол українського народу»*
- ❖ *Національна геніальність мовно-літературної експресії та її перекладна еквівалентність*
- ❖ *«Сміються, плачуть солов'ї...» Петро Зарицький: «Білий димар»*
- ❖ *Утвердження власними доробками гідності свого роду (До 80-річчя професора Івана Семенюка)*
- ❖ *Іванові Арделяну – 70*
- ❖ *Перлини всесвітньої літератури «Послання до Пізонів» Квінта Горація Флака*
- ❖ *Щаслива Марта Бота*
- ❖ *Стратегія самотності (Уривок з новели)*
- ❖ *Життя заплутані стежки*
- ❖ *Полянський Килиман (Легенда)*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Мар'яна БАРАБАШ, вчений секретар Інституту Івана Франка НАН України (м. Львів)

МІЖНАРОДНИЙ СИМПОЗИУМ «ТАРАС ШЕВЧЕНКО - АПОСТОЛ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ»

У сотисячному повітовому румунському місті Сату Маре, в якому проживає невелика, але потужна своїм духом і діяльна українська громада чисельністю близько 500 осіб, цьогогоріч 25–27 травня відбувся Міжнародний симпозиум «Тарас Шевченко – апостол українського народу». Симпозиум ініціювала й організувала Сатумарська філія Союзу українців Румунії (голова – Михайло Мачока, який водночас є першим заступником голови Союзу українців Румунії) у співпраці з Інститутом Івана Франка НАН України (м. Львів), директор якого Євген Нахлік забезпечив участь українських доповідачів.

Захід проведено у Повітовому музеї історії Сату Маре за прихильного ставлення і сприяння румунських урядовців. Відкрив конференційну частину симпозиуму префект повіту Сату Маре Євген Аврам. З вітальним словом до доповідачів звернувся консул Генерального Консульства України в м. Сучава Василь Неровний. Також виступив депутат Парламенту Румунії Ердей Іштван, який передав вітання і вибачення за відсутність від імені голови Сатумарської повітової ради Арпада Чехі та мера Юлія Ільсша. Пізніше, не зважаючи на перевантажений графік, голова Арпад Чехі, прибув і особисто привітав організаторів й учасників симпозиуму. Голова секретаріату Товариства зв'язків українців за межами України «Україна-Світ» Алла Кендзера оголосила про нагородження за вагомий особистий внесок у розвиток співпраці закордонних українців з Україною, за єднання українських сил у світі голови Союзу українців Румунії Штефана Бучути та голови повітового філіалу СУР Михайла Мачоки, а також генерального секретаря СУР Люби-Ірини Горват. Вітаючи українсько-румунське культурне зближення, до учасників симпозиуму звернувся генеральний директор Повітового музею історії Сату Маре Лів'ю Марта.

Під час заходів із вшанування пам'яті Т. Шевченка також були присутні такі почесні гості, як радник з питань освіти мовою нацменшин при Міністерстві виховання, досліджень, молоді і спорту Румунії Ельвіра Кодря, перший заступник голови Союзу українців Румунії і голова Марамороської повітової філії СУР Мирослав Петрецький, перший заступник голови Союзу українців Румунії і голова Сучавської повітової філії СУР Іван Боднар.

На симпозиумі з науковими доповідями виступили 13 учасників із Києва, Кіровограда та Львова. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України представляв

старший науковий співробітник відділу шевченкознавства Володимир Мовчанюк з доповіддю „Екзистенційні мотиви поетичного циклу Шевченка «В казематі»”, у якій зосередився на аналізі одного циклу як художньої цілісності та проблемі філософського осмислення трагізму людської екзистенції. Теоретико-конструктивний характер мала доповідь професора кафедри української філології Київського національного лінгвістичного університету Тетяни Мейзерської „Типологія імагінативного мислення Тараса Шевченка”, у якій на основі Шевченкової поезії було запропоновано оригінальну типологію імагінативного мислення (онірична образність, реконструктивна уява, уява конструктивна та автопрофетичний тип образності). По-новому осмислював і систематизував націєтворчі чинники у поезії Шевченка завідувач кафедри української літератури Кіровоградського державного педагогічного

Роботами симпозиуму керує Президія (зліва направо): Євген Нахлік, Васіле Моїш, Іван Дубович (модератор), Василь Неровний, Михайло Мачока і Сергій Гакман (перекладач).

університету імені Володимира Винниченка Григорій Ключек (тема доповіді: „Національна ідея як домінанта творчості Шевченка”). Кафедру історії української літератури і шевченкознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка представляли молоді шевченкознавці Анна Гудима та Анна Шкрабалюк. У доповіді Анни Гудими „Сенсовий метатекст ліро-епічних поем Тараса Шевченка” виокремлено основні смислові домінанти творів поета з провідною морально-етичною проблематикою.

(Продовження на 4-ій стор.)

МІЖНАРОДНИЙ СИМПОЗИУМ

«ТАРАС ШЕВЧЕНКО – АПОСТОЛ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ»

(Продовження з 3-ї стор.)

У доповіді Анни Шкравалюк „Феномен свободи у творчості Тараса Шевченка” індивідуальність митця була сконструйована крізь призму таких типів свободи, як фізична, соціальна та національна (різновиди зовнішньої свободи) і моральна та духовна (різновиди внутрішньої свободи).

Релігійні образи та мотиви як предмет дослідження домінували у доповідях науковців з Інституту Івана Франка НАН України. Його директор Євген Нахлік у доповіді „Марія (Діва Марія, Богородиця, Мати Божя) у творчості Тараса Шевченка” розглянув образ Марії у трьох аспектах: релігійно-символічному, історичному та антропологічно-психологічному. Старша наукова співробітниця Оксана Нахлік перерахувала «Кобзар» як християнську Євангелію, відповідну до потреб не лише свого, а й нашого часу, вбачаючи у Шевченкові з його турботою про просту людину щонайвиразнішого послідовника Ісуса Христа (назва доповіді: „Добра Новина від Тараса Шевченка: слово на сторожі убогих та упосліджених”). Порівняльно-типологічний аналіз поетикальних особливостей, закорінених у біблійних псалмах циклів Т. Шевченка та І. Франка, здійснила вчений секретар Мар'яна Барабаш (назва доповіді: „Жанрово-композиційні та ейдологічні особливості поетичних циклів «Давидові псалми» Тараса Шевченка і «На старі теми» Івана Франка”).

Старший науковий співробітник Інституту Івана Франка НАН України Іван Лучук у доповіді „Тарас Шевченко в дискурсі поезієзнавства” аргументовано і фахово доводив, що Шевченкова версифікація втворила парадигму для дальшого розвитку українського віршування.

Творчість Шевченка у літературознавчому дискурсі стала предметом дослідження у доповідях завідувача відділу франкознавства Інституту Івана Франка НАН України Миколи Легкого („Постать Тараса Шевченка в історико-літературних працях Івана Франка”) та доцента кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка Володимира Микитюка „Шевченкознавчі студії в Галичині другої половини XIX ст.”. У першій з них доведено, що творчість Шевченка як оригінального поета була еталоном формування художньо-естетичних вартостей в літературознавчому доробку І. Франка. Зосередивши увагу на діяльності Омеляна Огоновського як одного з зачинателів галицького шевченкознавства, В. Микитюк висвітлював компроміс між двома школами того часу: класичною (філологічною, формально-естетичною) та історичною, яку репрезентували Франко і Драгоманов.

Завідувач кафедри української фольклористики імені

Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка Василь Івашків у доповіді „Драматургія у творчій спадщині Тараса Шевченка” докладно зупинився на аналізі драми «Назар Стодоля», висвітливши нез'ясовані питання щодо її сценічної історії, обставин написання й публікації, відзначивши особливості її жанрової природи та навівши цікаві компаративні спостереження (зокрема, з «Наталкою Полтавкою» І. Котляревського).

Завідувач кафедри української філології та культурології Академії адвокатури України Тетяна Конончук у доповіді „Шевченківська тема в повісті «Каміння під косою» Ольги Мак та романі «Прибутні люди» Василя Захарченка” порушила проблему спадкоємності шевченківських тем та мотивів в українській реалістичній прозі про Голодомор.

З румунського боку з пізнавально-інформативною доповіддю виступила головний редактор літературного журналу «Наш голос» Ірина Мойсей (тема: „Тарас Шевченко на сторінках літературного журналу «Наш голос»”). Порівняльно-типологічний характер мали доповіді голови Сатумарської місцевої організації Демократичного союзу словаків та чехів Румунії Паула Данку „Тарас Шевченко і його європейські сучасники”, директора Сатумарської повітової Дирекції культури, культів та національної спадщини Джордже Вултуреску „Тарас Шевченко та Михайл Емінеску: два письменники, дві долі, творці української та румунської мов”, наукового співробітника Повітового музею у Сату Маре Шандора Керешкені „Пашоптистські ідеї у творчості Тараса Шевченка та Шандора Петефі”. Особливо привернула увагу спроба узагальнення та систематизації кіноматеріалів про Шевченка у доповіді „Постать Тараса Григоровича Шевченка в українському кіно”, яку виголосив заступник голови Бухарестської повітової філії Союзу українців Румунії, голова Культурно-християнського товариства ім. Тараса Шевченка Михайло Трайста.

Серед румунських доповідачів був також адвокат із Сату Маре Васіле Мойш (автор сучасного державного герба Румунії), який по-новому осмислював роль кирилломефодіївців у формуванні творчого генія Шевченка (назва доповіді: „Вплив Кирило-Мefeldіївського товариства на творчість Тараса Шевченка”).

Модерував роботу симозіуму українець родом з Румунії, член-кореспондент Лісівничої академії наук України, заступник директора Інституту екологічної економіки Національного лісотехнічного університету України Іван Дубович. Українсько-румунське наукове порозуміння стало можливим завдяки зусиллям перекладачів Сергія Гакмана (м. Чернівці, Україна) та Івана Кідещука (повіт Сучава, Румунія).

У рамках симозіуму відбулася з румунського боку

презентація двомовного видання «Кобзаря» Т. Шевченка (переклад румунською мовою Йона Комзея), а з українського – презентація найновіших і найзнаковіших шевченкознавчих видань, зокрема від кафедри історії української літератури і шевченкознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, від Наукового товариства імені Шевченка, видання якого передав до фондів Союзу українців Румунії Василь Івашків. На ширшу увагу української діаспори в Румунії була розрахована презентація видань Інституту Івана Франка НАН України, створеного 2011 року на базі Львівського відділення Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України. Директор цієї установи Євген Нахлік представив загалу і подарував для фондів Союзу українців Румунії низку індивідуальних та колективних монографій із франкознавства, шевченкознавства, кулішезнавства тощо. Васіле Мойш привітав науковців новоствореного Інституту Івана Франка з вагомим доробком.

Учасники Міжнародного шевченкознавчого симозіуму з цікавістю переглянули продемонстровані їм два документальні фільми («Тарас» і «Кубанські козаки») режисера, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка Валентина Сперкача, який приїхав на симозіум як делегат Товариства зв'язків українців за межами України «Україна – світ» у супроводі голови секретаріату цього Товариства Алли Кендзери. За своє життя режисер-документаліст зняв близько 20 фільмів, серед яких найвідоміші: «Земля моїх предків» (1982), «Тарас» (1989), «Христос воскрес» (1991) та ін. Фільм «Тарас» знято за сценарієм Івана Дзюби та Павла Мовчана. Особливістю цього фільму є те, що в ньому відсутній дикторський текст, відтак глядач має можливість чути лише самого Шевченка (авторський текст читають Богдан Ступка та Сергій Бондарчук). В основі фільму лежить процес творення Шевченком-художником однієї його картини (автопортрет із зображенням молодого поета зі свічкою), яку він намалював у молодості, а потім загубив і намагався згодом відтворити вже у зрілому віці.

Наукову програму симозіуму завершив 27 травня урочистий культурний захід біля погруддя Тараса Шевченка, в якому взяли участь представники Сатумарської влади: голова (префект) повіту Сату Маре Євген Аврам, заступник голови повітової ради Адріан Штеф і мер Юліу Ільєш. Євген Аврам виступив з вітальним словом, прочитавши румунською мовою вірш Шевченка «Реве та стогне Дніпр широкий...», після чого

Учасники симозіуму біля погруддя Тараса Шевченка в Сату Марі

зголосилися до виступу консул Василь Неровний та гості з України – проф. Євген Нахлік, проф. Григорій Клочек (котрий прочитав Шевченків вірш «Молитва»), а також Іван Дубович і почесний член СУР Васіле Мойш. Українці з Румунії продемонстрували свою глибоку повагу та любов до Шевченкового слова. Надзвичайно зворушливими були моменти, коли устами учениці ліцею імені Тараса Шевченка Патриції Попович прозвучав уривок з поеми «Марія» («...Як розпинать його вели»), а також відомі пісні на Шевченкові слова, що їх мистецьки виконав хор «Ронянські голоси» із села Вишня Рона (Rona de Sus) Марамурешського повіту (керівник і диригент – Джета Петрецька).

Цей науково-культурний захід став добрим прикладом взаємного культурного збагачення, передусім можливою оцінити в сучасних умовах завжди живі й відкриті для духовного зору українця Шевченкові слова.

А через кілька днів після завершення симозіуму надійшла така приємна звістка: правління Всеукраїнського Фонду Тараса Шевченка на своєму засіданні 6 червня 2012 р. в Києві одностайно прийняло рішення про присудження премії Фонду Тараса Шевченка «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля» за 2012 рік Михайлові Мачоці за багатолітню подвижницьку діяльність на терені української культури, активну працю в організації українського культурно-просвітницького та громадського життя в Румунії. Варто зазначити, що з ініціативи та за активної участі Михайла Мачоки повітова і міська ради Сату Марі виділили кошти для встановлення погруддя Тараса Шевченка в цьому місті, з нагоди чого пан Мачока опублікував книжку «Відкриття погруддя Тараса Шевченка в Сату Марі» (2009). Михайло Мачока брав активну участь і у встановленні погруддя Тараса Шевченка в іншому румунському місті – Тульча, був ініціатором відкриття навчання українською мовою в селі Мікула (повіт Сату Марі), а також організатором багатьох заходів, присвячених пам'яті Тараса Шевченка, Голодомору, Національному Дню України і Дню Конституції України, численних симозіумів, міжетнічних культурних заходів тощо.

Іван РЕБОШАКА

2012 – РІК РУМУНСЬКОГО КЛАСИКА
ЙОНА ЛУКИ КАРАДЖАЛЕ

НАЦІОНАЛЬНА ГЕНІАЛЬНІСТЬ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ЕКСПРЕСІЇ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАДНА ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ

Видатний класик румунської літератури Йон Лука Караджале, від дня народження якого 22 січня ц.р. сповнилося 150 років, а 9 червня 100 років від дня смерті (29.I.1852 – 9.VI.1912), і для належного відзначення великих заслуг якого у розвитку національної літератури в Румунії 2012-ий названо його роком, давно зазнав літературної слави і поза межами своєї батьківщини.

Читацька публіка України ознайомлюється з творчістю Йона Луки Караджале, як і з поезією Міхая Емінеску та прозою Міхаїла Садовяну, починаючи з першого післявоєнного багатого на переклади з румунської літератури 1952 року¹, спочатку як драматурга, опублікуванням у перекладі на українську мову його драматургічного шедевр «Загублений лист»².

Слава Й.Л.Караджале в Україні, у бувшому СРСР значно зростає і завдяки тому, що театри ставлять на сцені його п'єси, наприклад, комедію «Загублений лист» у театрі ім. А.В.Іванова в Одесі³, ізавдяки численним гастролям румунських театральних колективів у великі центри культури бувших радянських республік, де глядачі, літературні кола, театрознавці й інші любителі сценічного мистецтва виявляли незвичайне захоплення величчю таланту румунського драматурга, а театральні хроніки того часу одноставно підкреслювали оригінальність його творчості, її живучість і актуальність, приналежність до художніх цінностей всесвітньої літератури.

Про ці й ряд інших аспектів літературної рецепції Й.Л.Караджале в Україні йде мова у раніше надрукованих нами монографії «Individualitatea clasicii» та у статтях «Безсмертна усмішка Караджале» і «Світ, народжений зі слів»⁴.

На цей раз, з нагоди вищезгаданих круглих дат, у році Йона Луки Караджале зупинимось над найважливішим аспектом сутності його прози, а саме над питанням виключної ролі у постанні й живучості його зовсім оригінальних безсмертних літературних

моментів (небезпідставно жартома названих одним з румунських літературознавців монументами), нарисів (скіц чи шкіц) та оповідань і над питанням особливої трудності передачі мовної геніальності у добірці українських перекладів «Тріумф таланту» (Київ, Вид-во «Дніпро», 1978, 272 стор.), здійснених Станіславом Семчинським і, частково, його бувшими київськими студентами-румуністами Ларисою Речмедіною, Надією Пашковою, Світланою Климченко, Лесею Стаєцькою, Володимиром Шабліовським, Анатолієм Литвиненком та Валерієм Чемесом.

Виключну роль мови як «інструмента», одночасно і як «будівельного матеріалу» у постанні творів Караджале виявлено румунською ексегезою. Сучасний румунський критик Мірча Йоргулеску, наприклад, підкреслює, що «світ у творах Караджале споруджується і оприлюднюється мовою, народжується зі слів, як богиня краси Венера із морської піни»⁵. Це – «світ, – деталізує Йоргулеску, – вербальних фікцій, сконструйованих на відхилюванні й притлумлюванні істинного, дійсного. Саму же мову піддавано процесові зростаючого і систематичного віддалення від дійсності; вона вдається до численних абстрагувань, евфемізмів, оздоблюється помпезними термінами» (Там само, с. 36-37). Естетичну функцію і «кут», під яким слід розглядати й оцінювати його творчість – «безконечну балаканину» (рум. marea trãncãneală), подає сам же Караджале характерним йому стилем, який під удавано гумористичними висловлюваннями приховує, як відзначав Джордже Келінеску, «дуже сувору критичну опінію»: «Ми, румуни, – це такий собі світ, в якому якщо не надмірно працюється чи мислиться, то щонайменше можемо гордитися тим, що дуже багато балакається. А це для нас, ну, без будь-якої скромності, є дуже похвальним, адже ж відомо, що з балаканини загоряється іскра істини. Щоправда, ми часто розмовляємо недоречно, а поступаємо саме

так, бо якраз виявляємо бажання підживлювати дискусії; не теревенили б ми недоречно, то, може, і балаканина припинилася б занадто скоро: ну! Тоді звідки ж бризнула б істина?»⁶.

Дана «істина» (у вищенаведеному літератором Келінеску значенні суворої критичної опінії) потребує адекватної художньої експресії (мови), як категорично уточнює той же Караджале: «Якщо формальна (тобто мовна – I.P.) експресія не в силі належно «одягнути» інтенцію (тобто художній намір автора – I.P.), тоді твір стає неживим монстром, експресія розвітрюється, не маючи жодного значення, бо не вона є метою письменницького заходу, вона є тільки засобом і, як така, нічому не може служити» (Цит. праця, с. 57). Дане судження Караджале – це надто корисна сугестія на користь дослідників і перекладачів його творчості.

Надто корисною у вивченні засобів-«одягу» формальної експресії Караджале, тобто мови (включно й у здійснюванні та аналізі перекладів – I.P.), є розрізнення критиком Келінеску у творчості Караджале мови автора і мови його персонажів, «мовлення останніх будучи їхнім існуванням», підкреслює Келінеску. По-друге, немалу трудність завдає перекладачам відзначене критиком «чергування діалогу з його же частинами», які є авторським монологом, тобто автор-актор коментує діалог його ж твору.

Чи не найкориснішими для «прочитання» і перекладу прозових творів Караджале є зауваження того ж Мірчи Йоргулеску: «Болотом безперервної балаканини протікають течії натяків-здогадів і криптичних неясних повідомлень, двоїсті значення яких, одночасно правдиві і хибні, набувають багатофункціональних стереотипів, що «прослизують» по під слова, «розчинюючи» властиві їм значення і «поглинаючи» їх. «Хитромудра» риторика світу Караджале і життєвий спосіб «мудрагелів», що його населяють, становлять дві нероздільні площини. Пікантно-барвисте мовлення персонажів і суспільно-моральний метастаз у цьому світі – дві взаємозалежні реалії» (Цит. праця, с.35).

Отож, здійснювання перекладу творчості Й.Л.Караджале, у великій мірі й румунської літератури взагалі, з належним усвідомленням визначної ролі мовного «одягу» художньої інтенції авторів – це надто важка дія, у певних випадках майже неможлива. Дана констатація взагалі відома в румунському літературознавстві. Показово підсумував її 1967 р. в одному із своїх інтерв'ю письменник Марін Преда: «Переклад румунської літератури на іноземні мови, маю на увазі прозу, підносить майже ті ж проблеми, як і переклад поезії взагалі, бо наша проза, якщо не порушує «територію» поезії, як у творчості Йона

Крянге і Міхаїла Садовяну, то не раз ґрунтується на ідеї неавтентичності мовлення, на комедії слова, як у Караджале та інших сучасних письменників. У такому випадку необхідний творчий переклад, який однак, практично говорячи, може трапитись хіба лише як щасливий випадок. Ми повинні виражатись такою мовою, яка, не відмовляючись від національної геніальності експресії, зберігала б її і в здійснених перекладах»⁷.

(Далі буде)

Примітки

1 Уперше український читач, можливо, тільки з Буковини і Галичини дізнався про Й.Л.Караджале, напевно, ще 1902 р., із статті «Дещо про румунську літературу» (ж. «Літературно-науковий вісник», Львів, 1902, т. 17, с. 172-177) першого популяризатора румунської літератури в Україні – німецького літературознавця Георга Адама (див.: Magdalena Laszlo-Kuŕiuk, «Relaŕiile literare romãno-ucrainene în secolul al XIX-lea. Curs special». Centrul de Multiplicare al Universitãtii din Bucureŕti, 1974, p.249).

2 Йон Лука Караджале, «Загублений лист». Комедія на чотири дії. Переклад з румунської Е. Дроб'язка, Київ, Вид-во «Мистецтво», 1952. Три роки пізніше (1955) бухарестське Державне видавництво художньої літератури і мистецтва (ESPLA) надрукувало у перекладі на українську мову журналіста бухарестської української газети «Новий вік» Сильвестра Загородного том прози Караджале «Моменти і нариси», оскільки тодішні переклади з румунської літератури на українську мову друкувалися у Бухаресті для українського населення Румунії. Хоча було б попало в Україну, дане видання не послужило б належним представленням неперевершеного румунського майтра слова, бо переклади не відзначалися якими-небудь особливими якостями. Це видання згадано тут лише як звичайну інформацію культурного порядку і, розуміється, як доказ особливої уваги до творчості Караджале та його доступності україномовному читачеві Румунії.

3 Див.: Станіслав Семчинський, «Йон Лука Караджале» // Українська літературна енциклопедія, Київ, 1990, т. 2, с. 407-408.

4 Ioan Rebușarcă, «Resursele comedie cuvântului», y: «Individualitatea clasicii. Impresii asupra receptărilor literare romãno-ucrainene», Omeron, S.A.S.C., Bucureŕti, 1977; Іван Ребошапка, «Безсмертна усмішка Караджале», «Наш голос», ч. 91-92, 2002; «Світ, народжений зі слів», «Наш голос», ч. 95-96, 2002.

5 Mircea Iorgulescu, «Marea trãncãneală. Eseu despre lumea lui Caragiale». Ediŕia a doua, Editura Fundaŕiei Culturale Romãne, Bucureŕti, 1994, p. 41.

6 I.L.Caragiale, «Câteva pãreri», – «Opere. Reminiscente ŕi notiŕe critice». Ediŕia Paul Zarifopol, Bucureŕti, Editura «Cultura Naŕională», 1933, vol.3, p.49.

7 Toma George Maiorescu, «Cu Marin Preda, un explosiv, anulat de un lucid», vol. «Romanul romãnesc în interviuri», Bucureŕti, Editura Minerva, 1986, vol.2, partea a II-a, p. 1155-1156.

«Сміються, плачуть солов'ї...»

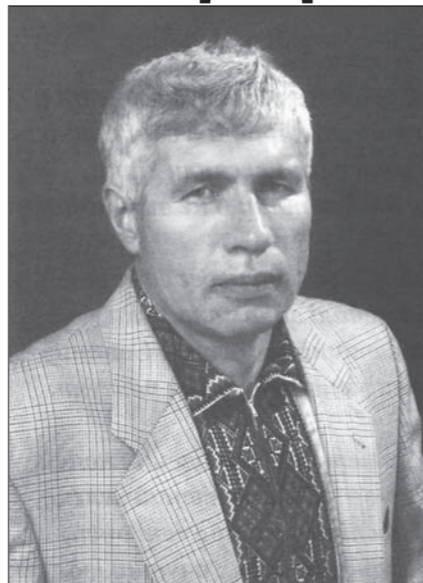
Іван КОВАЧ

ПЕТРО ЗАРИЦЬКИЙ: «БІЛИЙ ДИМАР»

Петро Анатолієвич Зарицький. Хто такий П. Зарицький? В Румунії, певен, ніхто нічого про нього й не знає, а який поет, який поет! Такий, рубриці «Сміються, плачуть солов'ї...», «без якого чогось таки б не вистачало». Ба таки й світу цьому. Як і сам написав у передслівному вірші до його нової збірки «Білий димар» (Вінниця, Видавництво «Державна картографічна фабрика», 2007), яка тільки-що зненацька попала мені в руки, хоч і присвячена вона «Музеєві Івана Миколайчука із любов'ю» нещодавно, 06.06.2011 р.: «Цей світ без мене був би не таким./ Вертали б кораблі в свої причали,/ Сміялось сонце, сяяли зірки,/ Але чогось таки б не вистачало». Дякуємо автору, дякуємо музею, впевнені, що автор подарував музею два примірники, не один... Без такого не було б історії літератури! Правда ж? Навіть і її дослідників.

Вже й самі назви циклів книжки імпонують: «Гравітація імені», «Ферма» (поема), «Діти чорноземів», «Пане Іване», «Давньоруські сюжети», «Білий Димар».

Але ж хто такий П. Зарицький? Хоч мої дороги з його, напевно, й перетиналися, хоч би в ході Шевченківських свят у Вінниці на величезному стадіоні та у Вінницькій області, щирі мої друзі, видатні українські письменники поет Петро Перебийніс, сатирик-романіст Олег Черногуз і поетеса Галина Тарасюк, які були учасни-

ками свята, старалися познайомити мене з кращими талантами молоді української літератури. Однак, на превеликий жаль, ім'я Петра Зарицького мені так і не запам'яталось. Лише архів здатний допомогти... забудьку. Бібліографічна довідка з четвертої обкладинки книжки «Білий димар» короткослівна, але вона достатня для нашого, може, не такого вже й вимогливого читача.

Так, П. Зарицький народився 12 червня 1957 р. в селі Сокілець Вінницької області, фах агронома здобув у Білоцерківському інституті, а журналіста у Київському інституті політології і соціального управління. Працював головним агрономом в різних селах, а зараз обіймає посаду заступника редактора райгазети «Вісник Козятинщини».

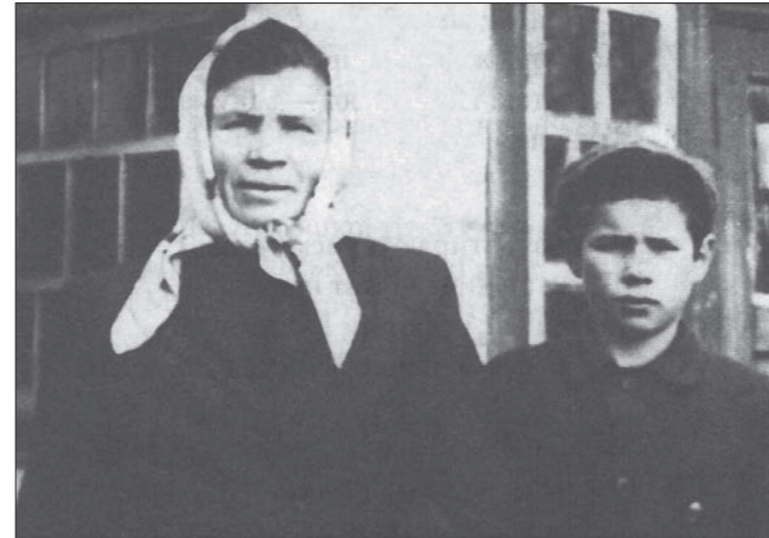
П. Зарицький – член Національних спілок письменників та журналістів України, лауреат літературно-мистецької премії ім. М. Трублаїні, «Кришталева вишня» та журналістської «Золоте перо».

«Білий димар» – третя книжка відомого поета вінничанина.

Як видно із назв її розділів, а зокрема, з передмови літературного редактора, автора передмови під назвою «Білий димар душі Петра Зарицького» і голови Вінницької організації Національної спілки письменників України Володимира Рабенчука, «нова збірка відомого

«Сміються, плачуть солов'ї...»

...Лукаво зорі хиркають в шибки,
А мама знов зібрались на роботу.
Петро Зарицький з матір'ю, Ганною Сидорівною,
с. Сокілець, 1966 р.

українського поета Петра Зарицького «Білий димар» – це книга про важке селянське щастя й непогасну любов коханого серця. Окремі розділи книги повертають читача в драматичну історію й правдиво та високохудожньо змальовують долі відомих національних постатей».

Важко порівнювати поетів, коли вони оригінальні, а не своєрідно «переписувачі» (не в прямому значенні), і дуже-таки трудно знайти їм ідолів, – може, й не треба.

Та автор передмови В. Рабенчук це робить. Звичайно, на користь автора, оскільки він обізнаний, як ніхто інший, з творчістю автора хоч і небагатьох книг, та такого, що справжній, який «не боїться ні отрут недоброго слова, ні сокири помсти, ні підступності заздрісників». Начебто, як кажуть, як треба, як і повинно бути, коли чесно і розумно судити долю творчості того чи іншого письменника, хай буде він і твоїм... недругом, а лише хіба, ну, колегою. Є чого повчитись всім від таких роздумів.

Автор передмови порівнює поета, наприклад, з Василем Симоненком, принаймні щодо розділу «Діти чорноземів» та поеми «Ферма».

Щодо поеми «Ферма» він пише: «В кращих традиціях Василя Симоненка виписані майже усі епізоди поеми. (...) Петро Зарицький своєю «Фермою» таки доріс до справжньої поеми, в якій з окремо яскравих епізодів, ніби в мозаїці, яскраво змальовано пекло людей, що за своїми якостями давно заслуговують на кращу долю. І він, автор, – агроном за фахом і поет за покликанням, – зумів ту мить земного пекла зафіксувати, аби показати людям їх далекість від Бога і прагнення раю в земних стосунках».

Інтимну лірику поета В. Рабенчук вважає «родзинкою збірки «Білий димар», причому «поетичні рядки написані так легко, ніби визначають легкість його ходи» (...), а тому й так переконливо сприймається кожна поетична фраза, якою поет утверджує своє місце на небозводі українського духу».

Пропонуємо прочитати на 10-11 сторінках «Нашого голосу» низку поезій Петра Зарицького з прекрасної Вінниччини, від «реальності яких завмирає серце, пробивається непрошена сльоза, чи іскриться сміх від непідробного народного гумору».

З 50-річчям поета вітає
голова Вінницької організації НСПУ В. Рабенчук

«Сміються, плачуть солов'ї...»

Петро ЗАРИЦЬКИЙ

«ЦЕЙ СВІТ БЕЗ МЕНЕ БУВ БИ НЕ ТАКИМ, ЧОГОСЬ ТАКИ Б НЕ ВИСТАЧАЛО...»

* * *

Цей світ без мене був би не таким.
Вертали б кораблі в свої причали,
Сміялось сонце, сяяли зірки,
Але чогось таки б не вистачало.

І ти пішла б на берег самоти,
І від печалі заламала руки.
Прошепотіла: Господе Святий,
Верни мені поборника розлуки.

Крізь перепони згублених ночей,
Як до весни натомлений лелека,
Я б поспішив на промені очей,
Бентежний подих вчувши іздалека.

І від тремтіння любої руки
Вітрисько б наполоханий заквилів...
Цей світ без тебе був би не такий.
Жорстокий... Милий...

* * *

Твоїх очей озера сині,
Де сяє неба глибина,
Я випиваю по краплині
Й не можу випити до дна.

У них наснага незборима
Непроминаючих джерел,
Ні краплі фальші, ані гриму,
Вони жаданий подих з Криму
На крила змучених дерев...

* * *

Благословенним будь, Ім'я,
Що душу трепетно полоще.
Похмурі будні не стоять
Ченцями в Кисві на прощі...

Ім'я, благословенним будь,
Тобі не писані закони.

Тріпоче серце, наче б'ють
Печерські дзвони...

* * *

Я Вас люблю!.. Мої блаженні муки,
Якщо не Ви оціните, то Бог,
Він покарає тугою розлуки
Обох...

Я Вас люблю! Жорстокий іспит долі –
Ця запізніла і свята любов.
Вона іде вже з осені рудої
Обом...

* * *

Палають свічі, а вино червоне,
І ми хмільні не тільки від вина.
Забулося: чи кава ще холоне,
А чи її вже випито до дна...

День сповнений і ніжністю, і воском.
Він – почуттів розбурхана ріка.
Вмліває у моїй твоя рука
Пташатком, що уже забуло простір.

Оце вино на білій скатертині,
Де догоряє радісно свіча,
Чомусь походить на святу невинність,
На дике наполохане дівча...

* * *

У гості приходило небо,
Приносило сонце в очах.
Той спогад далекий про тебе
І досі в мені не зачах.

І досі у пам'яті світить
Зорею надія жива,
Хоч долі пронизливий вітер
Розвіяв украдьки слова,

Які ми тоді говорили
У тихій святій таїні.
...Років порозкидані брили
Уже не зібрати мені.

Але позбирати ще можна
Тепло на коханих устах,
Де кожна хвилина – неложна,
Де кожна весна – золота.

МОНОЛОГ СТЕПАНА БАНДЕРИ

Я виростав, кохана, з твого серця,
Ропою вмитий сповідальник сліз.
Україною любов моя зоветься –
Миліш немає на усій землі.

Я виростав, рідненька, з твого болю,
Пронизаний розпукою-вогнем.
Доземно поклонюся строгій долі,
Що, з-поміж інших, вибрала й мене.

Матусе любя, нене Україно,
Не будь рабою на своїй землі!..
Стаю перед тобою на коліна,
Щоб ти навіки підвелась з колін.

Куди б мене судьба не спотикала,
І де б я люте лихо не тужив,
Завжди боров запроданців лукавих,
Хто кров смоктав із материнських жил.

«Сміються, плачуть солов'ї...»

Я виростав, кохана, з твого серця,
Ропою вмитий сповідальних сліз.
Україною любов моя зоветься –
Миліш немає на усій землі.

ІВАН БОГУН

І що ж це ти надумався, Іване?
Чи стане в тебе мужності й снаги?
Хоч маєш серце горде й полум'яне,
Але ж усюди-всюди вороги!..

Це ж знов ляхи твою Україну нищать.
Гуде земля від стогону й копит.
Палають Кальник, Дашів, Городище –
Чому нам Бог на воленку скупий?..

Чому вона замішана на горі,
Умита материнськими слізьми?..
Забули вже про Збараж та про Зборів,
А проминуло ж тільки дві зими?..

Гендлює честю юродиве панство –
Йому пасує всепродажна роль,
Однаково пред кими ниць упасти:
Будь цар чи гетьман, хан, а чи король...

У тебе вдосталь мужності та віри,
Не проклинаєш вольницьку судьбу.
Запам'ятають Вінницю жовніри,
Яких ковтав у ополонки Буг.

Пече в душі вогнем лукава втеча,
Коли із бою хан із Хмелем зник.
Виводив козаків з-під Берестечка
Полковник славний – гетьман наказний.

І знов тобі за зброю треба братися,
Хоч вже Україна під крилом Москви.
Ляхи грабують нагло рідний Брацлав –
Ти ж до наруги ворогів не звик.

Ти ними засівав земельку рясно,
Бо не буває згуби без вини.
Не гріх згадати лютим зайдам Красне,
Хай пам'ятають Умань та Рахни...

...Ян Казимир писав жоні в привіті
З лівобережжя, де кипів огонь:
«Іван Богун – найзліший муж на світі
І добре, що Господь забрав його...»

КИЙ

Був перевізником, полянським князем,
Хто із глибин приніс жадану вість,
Історія уже не перекаже,
Та столийний град чимало розповість.

Скликав до себе Щена та Хорива,
Аби почути братових порад.
Тобою. Мудрість долі говорила:
«Нам треба, браття, збудувати град.

Та об'єднати племена полянські,
Не вижити повік нам у роздріб,
Щоб кочові грабіжники поганські
Не відбирали наших жон та хліб...»

Нестерпно плив нескорений Славутич,
Долаючи пороги крем'яні.
А ти виводив із розбрату й смуги
Народ, погрузлий в розпачі й багні?!.

Ти дух воздвиг свій на могуття глибі
Незрозумілий, проклятий та люб...
Всміхалася з гори сестричка Либідь,
Коли брати тесали перший зруб...

БІЛИЙ ДИМАР

Може, в небі зима
Попід хмарами бігла?
На хатині димар
Засіяв біло-біло.

Може, цвіт облітав
То із райського саду,
В марнотратні літа
Натрусивши розради?..

Задивився куток
На це диво квітчасте,
А, здавалось, ніхто
Не пригорне вже щастя

Цій оселі малій,
Цій печалі вдовиній,
Що нікому в селі
Вже нічого не винні.

Задивилось село,
Новиною зігрите:
Як це статись могло,
Що димар біло квітне?

А недавно ж сірів,
Був подібним до тіні,
Як усі димарі
На моїй Україні.

Він сміється весь день:
«Зупиніться, будь ласка»,
Перехожих людей
Зігриває, мов казка.

Хто його освітив –
Здогадатися можу.
Хто його освятив –
Має іскорку Божу.

Великодна краса,
Мов ракета крилата:
В ній летять в небеса
Душі праведні з хати...

УТВЕРДЖЕННЯ ВЛАСНИМИ ДОРОБКАМИ ГІДНОСТІ СВОГО РОДУ

До 80-річчя професора Івана Семенюка

Іван Семенюк, якому 2 травня цього року сповнилося 80 плідних років, це зразковий приклад вихідця із сільської марамороської української місцевості Вишня Рівна, який такими рисами своєї вдачі, як виняткова працездатність, наполегливість у завершуванні розпочатої справи та уроджена здібність досягнув найвищий «щабель» інтелектуальної еліти, посівши великою своєю добротою, порядністю, людяністю, увічливістю але й поміркованою толерантністю та безкомпромісністю почесне місце серед викладачів Клузького університету, і в цьому «храмі» науки і культури був символом потенцій своїх однокровних, про яких ніколи не забував, а, навпаки, з висоти університетського «олімпу» дбав про них, а після 1989 р. таки перейшов на «ниву» українства, яким постійно піклується і по цей час.

Після закінчення семирічки у рідному селі, Іван Семенюк став учнем першого випуску українського ліцею ім. Тараса Шевченка, заснованого у Сіреті 1945 р. У ліцеї відзначався ненаситною жадобю знань, як це підкреслювала славнозвісна тодішня викладачка Оріся Хортик. Особливо подобалися йому точні науки, математика і фізика, але, будучи направленим на вищі студії до прадавнього осередка російської науки і культури Санкт-Петербурга, він закінчив там (1957 р.) філософський факультет, повернувся додому, і зосередився 1958 р. його було призначено працювати у Клузькому університеті ім. Бабеша-Боляї, в якому своєчасно він пройшов ступені професійного університетського підвищення.

У 1975 р. успішно захистив у Клузькому

університеті докторську дисертацію з питання теорії пізнання «Cunoaşterea ştiinţifică şi convenţionalismul filosofic», в якій проаналізував всі аспекти логіко-дискурсивного та інтуїтивного рівнів наукового пізнавального процесу, включно і лінгвістичного, у висвітленні яких творче використав філософські погляди Л.Вітгенштейна, К.Поппера, Т.Кунна, В.Квіна, П.Карнста і багатьох інших.

Теорія пізнання взагалі, а наукового (епістеміологічного) зокрема ополонювали Івана Семенюка. Після захисту докторської дисертації він поглиблено проаналізував її тему у науковій студії «Cunoaşterea ştiinţifică sa reflectare şi creaţie», підкреслюючи, що наукове пізнання можна легше пояснювати широкому загалові шляхом використання ряду таких парних концептів, як відображення-відкриття та ви-

нахідливість-творчість. Ряд інших студій Івана Семенюка присвячені питанню свободи у процесі наукового пізнання, друковані у «Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Seria Filosofie» та у «Buletinul Ştiinţific al Institutului Politehnic din Cluj-Napoca». Інші його розвідки, споріднені з вищезгаданими, представлені як наукові доповіді на різних симпозиумах і надруковані у галузевих публікаціях, це – «Realitatea obiectivă sau realitatea limbajului», «Aspecte metodologice ale cercetării interdisciplinare» і багато інших.

Окрім Клузького університету, професор Іван Семенюк викладав філософію (також і курс логіки та методології науки) у Клузькому Політехнічному інституті (з 1980 р.), в Тиргу-Муреському екологічному університеті (з 1997 р.). Як справжній університетський викладач, він – співавтор від-

повідного посібника Клузького університету «Cursul de filosofie».

Як українця за походженням (і то – свідомого, чесного і правдолюбивого), шановного ювіляра не могло не цікавити (навіть відчутно переживати) питання наукового пізнання (філософська підготовка далася навзаки) історичної долі українського народу. Першим доказом цього є змістовна його участь у складенні і надрукуванні (2003 р.) клузьким вченим Теодором Павелом тому «Gândire politică şi imaginar social la popoarele central-est europene. Secolul al XIX-lea. Antologie de texte» («Політичне мислення і соціальне виображення у центрально-східноєвропейських народів у XIX столітті. Антологія текстів»), в якому вперше подається румуномовному читачеві добірку (у власному перекладі Семенюка) представницьких текстів, з яких постає сумарна картина політичного мислення і змагання українського народу (на фоні подібних змагань австрійців, чехів, словаків, поляків, угорців, румунів, сербів та хорватів) за його національне утвердження, починаючи від Кирило-Мефодіївського товариства до проголошення 9/22 січня 1918 р. Центральною Радою державної незалежності Української Народної Республіки.

Теоретичним обґрунтуванням вищезгаданого питання є наукова студія Івана Семенюка «Ideea libertăţii naţionale şi statale în cultura ucraiană în a doua jumătate a secolului al XIX-lea» («Ідея національної і державної незалежності в українській культурі другої половини XIX століття»), надрукована (2006 р.) у упорядкованому тим же вченим Теодором Павелом тому «Orţiuni politice la popoarele central-est europene în secolul al XIX-lea» у серії «Documente – istorie – mărturie». Як у справжнього і, головне, дієвого філософа, замисленого хвилюючою історичною долею свого народу, у шановного ювіляра це питання стало темою постійних роздумів, з якими він виступав на різних симпозиумах.

До повного включення Івана Семенюка в українство й україніку Румунії спричинилися кардинальні грудневі події 1989 р., які вирішально пішли назустріч його бажанню та прагненням

Клузький університет ім. Бабеша-Бойой

інших побратимів закласти основи україністичного центру у Клужі. І так, протягом певного часу Іван Семенюк працював редактором українських передач радіостанції Клужу, став заступником голови (професор Онуфріє Вінцелер) клузького Товариства Румунія-Україна, а після відкриття українського відділення Клузького університету його вважано тамтешнім надійним викладачем (української літератури). Для утвердження новоутвореного відділення Семенюк знаходить зразкового покровителя в особі славнозвісного професора Київського національного університету ім. Т.Шевченка – румуніста і романіста Станіслава Семчинського, який не раз приїжджав до Клужу, усяко допомагав відділенню та університетові взагалі, який відзначив його вклад присвоєнням йому звання Почесного доктора.

Шановний ювіляр професор Іван Семенюк і після виходу на заслужену пенсію продовжує діяти на ниві україніки – бере участь з цікавими науковими доповідями на клузьких, бухарестських та київських конференціях, друкує у «Нашому голосі» та в інших сурівських публікаціях розвідки з питань культури чи літератури, як, наприклад, обширна найостанніша студія «Українські письменники Румунії» («Наш голос», чч. 213, 214, 215/ 2012 р.).

З роси і води Вам, шановний професоре! Нехай Всевишній обдарує Вас міцним здоров'ям, творчою наснагою – на Вашу особисту і нашу, поспільну, потіху і користь.

Редакція «Нашого голосу»

Людмила ДОРОШ

Іванові Арделяну – 70!

Гарного червеневого дня члени Клузької філії СУР-у на чолі з головою Союзу українців Румунії Степаном Бучутою зібралися, щоб привітати голову Клузької філії СУР-у Івана Арделяна із ювілеєм – 70-річчям від дня народження.

Народився Іван Арделян 4 червня 1942 року в Марамороському селі Кричунові. У рідному селі закінчив початкову чотирирічну школу, а в сусідньому місті Сігеті навчався в загальній школі та ліцеї.

Доля приготувала для нього чимало сюрпризів, адже життя прожити – не поле перейти. Згадаймо бодай те, що він, виходець з простої сільської сім'ї, зумів поступити на фізичний факультет Клузького університету ім. Бабеша-Бойой, де успішно навчався і заклав солідну основу для всього свого подальшого життя. Адже саме завдяки своїм результатам та невтомній праці незадовго після здобуття вищої освіти він повертається на факультет, де працює й дотепер. В університеті йому довелося багато попрацювати і написати багато наукових робіт, щоб він, сільський хлопець з Мараморощини, який не мав жодної підтримки, зміг залишитися викладачем на цьому факультеті і завоювати авторитет серед своїх колег-румунів.

Впродовж років він займався підготовкою цілих поколінь студентів, яких навчав фізики, під його ж керівництвом багато з них захистили свої докторські дисертації. В той же час, проводив дослідження фундаментального, прикладного характеру, які конкретизувалися написанням близько 550 наукових праць, опублікованих у відомих міжнародних наукових журналах, написав 5 наукових книг. Отримав 6 винахідницьких патентів. За свою наукову діяльність в 1981 році був нагороджений

Премією Румунської академії ім. Константина Мікулеску в галузі фізики, отримав багато премій та дипломів за майстерність. А зовсім недавно, 23 лютого цього року, рішенням Сенату Клузького університету ім. Бабеша-Бойой Іван Арделян був удостоєний звання Почесного професора.

Окрім любові до науки, Іван Арделян має ще одну пристрасть – поезію. До своєї першої збірки поет готувався здавна. Почав писати

ще в ліцеї потайки від інших, але надрукувати перші твори йому вдалося аж в 1961 році в газеті «Новий вік». І ось у 1987 році, саме коли Івану Арделяну сповнилося 45 років, у видавництві «Критеріон» вийшла друком його перша збірка «Дорога».

У 1990 році він стає членом Союзу українців Румунії, а в 2000-му році за фінансування СУР-у у видавництві «Мустанг» виходить друком його друга збірка віршів українською мовою «Назустріч вікнам». Хоча перші його кроки й здавалися несподіваними, він

працює і творить, і результати його зусиль стають все пліднішими: починаючи з 2000 року, майже щороку поетові вдається видати по збірці. Так, у 2001 році з'являється збірка «За порогами неба» (В-цтво «Мустанг») та «Дайте небу блакить» (вибрані поезії румунською мовою в перекладі Степана Ткачука), у 2002 році – «Руки до неба» (В-цтво «Мустанг»), у 2003 році – «Осінні сни» (В-цтво «Мустанг»), у 2004 році – книга румунською мовою «Însemnări de salatorie» (В-цтво «Мустанг»), 2005 рік – «Сріблесті думки» (В-цтво «Мустанг»), 2006 рік – «Іржаві сліди» (В-цтво «RCR Print»), 2009 рік – «Баланс абсолютний» (В-цтво «RCR Editorial») та 2010 рік – «Ностальгія вікон (яка належить до серії антологічних видань «Письменники в себе вдома», видавництва «Дачія XXI»). У 2000-

му році зусилля поета були відзначені Премією Спілки письменників Румунії в галузі «Поезія мовами національних меншин».

«Вийшовши на головну вулицю поезії, Іван Арделян висвітлює читачеві свою душу різнобарвно як з тематичної, так і з стильової точок зору. Він прагне тих висот, на яких слово горить, а не тліє, на яких промені, персоніфіковані автором майже повсюди, творили б арковий вінок всьому людству і планеті. Часто-густо знаходимо в його поезіях світло – як лейтмотив його творчих прозрінь. В його поезії широкі та відкриті горизонти, а це доводить до щедроти душі і пензлів людини, яка дивиться на все очима художника. Чимало з поезій присвячені вірі в глибинні почуття любові, а його спогади переважно стосуються «колони дитинства», бо в них відчуває себе автор присутнім, невідірваним від кореня». Так писали про поета Івана Арделяна та його вірші в українських виданнях Румунії.

Зараз Іван Арделян, хоч і вийшов на заслужений відпочинок, продовжує плідно працювати. В рамках факультету він діє і далі як професор-консультант і керує підготовкою майбутніх докторів наук у галузі фізики.

На літературній ниві, як сказав і сам поет в одному з попередніх інтерв'ю, він планує видати ще одну (десяту) збірку, яка б вийшла цього року з нагоди його 70-річчя, і сподівається, що її редактором буде український письменник Румунії Іван Ковач, який був і дотепер редактором його книг українською мовою, бо вірить в його талант як письменника, так і редактора. Адже, хоч і не був першим, який побачив проби пера Івана Арделяна (ним був викладач з ліцею Марушак, який

навчав Івана Арделяна російської мови), Іван Ковач, головний редактор газети «Вільне слово», постійно підтримував і заохочував поета писати і надсилати свої вірші до українських газет. І про найновішу збірку Івана Арделяна «Ностальгія вікон», яка побачила світ у 2010 році, Іван Ковач висловився похвально: «Синівський дар поета дорівнює доклику до рідної землі, промовистому образу її піднесення до рівня серця і рідної мови, до рівня пам'яті свого родоводу».

Івана Арделяна можна, без сумніву, вважати багатою людиною, бо ж, як кажуть, людина багата не роками, а своїми ділами. Окрім вищезгаданої активної діяльності як викладача та поета, Іван Арделян з 2006 року є головою Клузької філії СУР і згуртовує українців-членів цієї філії в рамках цілої низки щорічних культурно-освітніх заходів. І хоч Клузька філія не надто велика, кількість її членів поступово зростає і зараз дійшла до такого ж числа, як і вік їхнього голови – 70. У діяльності Клузької філії активну участь беруть і студенти українського відділення Клузького університету ім. Бабеша-Бойой, з якими Івану Арделяну вдалося налагодити дружній, відкритий діалог, тож і атмосфера на заходах, організованих Клузькою філією, завжди невимушена, тепла, приязна, а присутність членів філії – висока.

На завершення хочу побажати ювіляру від імені членів Клузької філії міцного здоров'я та творчого натхнення, плекати дух українства та нести далі українську культуру й мову сторінками українських видань Союзу українців Румунії та цікавими заходами в рамках діяльності Клузької філії Союзу українців Румунії!

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Іван РЕБОШАПКА

«ПОСЛАННЯ ДО ПІЗОНІВ» КВІНТА ГОРАЦІЯ ФЛАККА

Крім од і сатир, про які йшла мова у попередній статті («Наш голос», ч. 215/2012 р.), давньоримський поет Квінт Горацій Флакк (65 р. до н.е. – 8 р. н.е.) писав і послання (рум. *epistole*), своєрідні листи у віршах на різні теми філософського характеру, близькі до сатир, писані гекзаметрами. Цей літературно-епістолярний вид був відомий і до Горація, але він дав йому завершене художнє оформлення.

Літературну спадщину Горація даного виду складають дві книги. Головні теми першої книги послань (20 зразків) – це роздуми поета про душевний спокій, свободу духу і подолання нерозумних бажань, роздуми, які Горацій прагне передати людям, щоб навчити їх жити відповідно до обставин їхнього часу.

Друга книга його послань складається з трьох зразків цього виду: послання «До Флора», «До Августа» і «Послання до Пізонів», які мають безпосереднє відношення до літератури. У них Горацій у різній мірі викладає свої погляди про поезію. Перші два послання, де факто, не стосуються естетичної сутності поезії. У посланні «До Флора» Горацій засуджує поведінку хвалюватих поетів, жаліється з приводу того, що в читачів мінливі літературні смаки. У посланні «До Августа» (посталому внаслідок бажання імператора, щоб талановитий поет присвятив йому свій вірш), підкреслюючи культурне і моральне значення поезії, яка втішає людину, формує її і зцілює, Горацій гостро полемізує з так званими сучасниками-«архаїстами» Луцілієм і Плавтом, які «схиляються перед старовиною», культивують недостатньо опрацьований стиль, невідповідний смакові «освічених друзів».

«Послання до Пізонів» (адресоване одноіменним батькові і двом синам давнього і знатного римського роду), яке стало відомим в літературі під назвою «Про поетичне мистецтво», стосується виключно естетичної сутності поезії, зокрема трагічної. Після

«Поетики» Арістотеля, це – перший важливий твір, який ще в античності вважався теоретичним трактатом про поезію, написаним у віршах. Це трактат, в якому теоретизовано римський класицизм і який ліг в основу «Поетики» («L'art poétique») французького теоретика-класициста Буало, а цілий ряд висунутих Горацієм принципів вимог до поезії й її творців, є актуальні й сьогодні та корисні включно і нашим побратимам, які випробовують свій хист у складанні віршів.

У «Посланні до Пізонів» наявні, в основному, три групи питань.

Одні із роздумів Горація стосуються питання походження, визначення та призначення поезії, якої виток він вбачає ще в доісторичному міфічному часі, коли легендарний Орфей, тлумачачи волю богів, своїм співом змушував людей припиняти вбивства, змінювати свій спосіб життя. Горацій відзначає також, що на формування поезії великий вплив мала філософія, твердження, яке протягом часу доказувалося різними способами рядом видатних світових літературознавців, включно і румунським академіком Тудором Віану.

По-друге, у цьому трактаті-віршованому листі Горацій порушує питання таланту і висуває ряд вимог до поетів, а саме: поетові необхідні не лише талант, але й культура; він повинен виявляти велику вимогливість до самого себе, надавати великої уваги художній розробці поетичної теми; повинен писати стисло; своїми творами викликати в читача естетичні емоції; постійно поєднувати у поезії корисне і прекрасне; розгортанням поетичних роздумів навчати і виховувати читача. З досі вичислених вимог до поета ясно випливає, що Горацій не поділяв визначення поета, дане Арістотелем у його «Поетиці»: «Поезія – це діло дуже обдарованої природою або схильної до божевілля людини. Перші здатні перевтілюватися,

Пам'ятник Горацію
на його батьківщині, у Венузії

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

другі доходять до екстазу». Подібного поета Горацій карикатурально зобразив наприкінці свого послання: дійшовши стану екзальтації внаслідок божественного навіювання, той упав у криницю.

Істинне і по цей час судження-вимогу висловлює Горацій і стосовно літературної критики: знайшовши у творі поета мовні та стильові недостатки, безсторонній критик повинен повернути твір авторові на виправлення, – в такому разі суддя-критик буде непідкупним другом поета.

Третя категорія положень епістолярного листа-віршового трактату Горація стосується художньої сутності поезії.

Першою умовою того, щоб твір подобався читачеві, є та, щоб він був правдивим (правдоподібним):

*Бути корисними хочуть – або розважати – поети,
Або, нарешті, разом і приємне, й корисне казати.
Вигадане ради втіхи хай буде найближчим
до правди,
Дія не має благасти, щоб вірили сліпо у вигад.*

Друга умова – це необхідність, щоб творові були притаманні такі художні якості, як простота і єдність:

*Якби художник схотів із конячою шиєю людську
Голову скласти докупи, надавши строкатого пір'я
Цим звідусюди позбираним членам,
щоб жінки, до того ж,
Риб'ячим постать кінчалась хвостом,
хоч приваблива зверху, –
Твір цей побачивши, друзі, хіба ж ви удержали б
сміх свій?*

*Вірте, Пізони, на цю буде схожа картину та книга,
Де, мов у хворого привиди сну,*

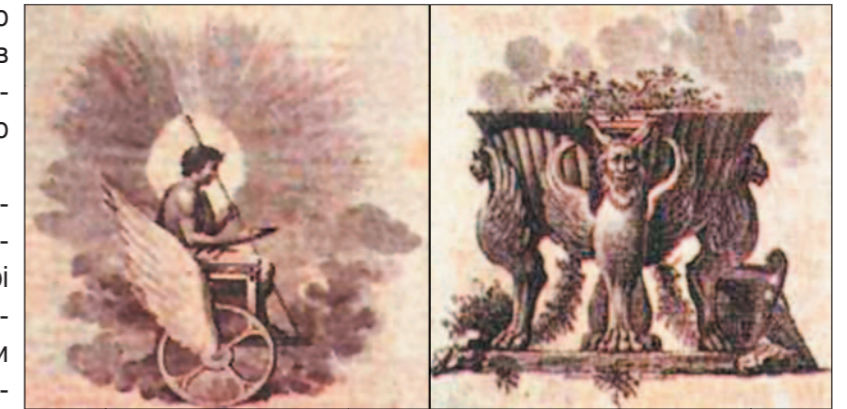
*невизразні й туманні
Образи будуть речей, і ніяка подоба не буде
З ніг і до лоба єдина.*

*З нас, співців, багатьох, о батьку й сини його гідні,
Видимість лиш спокушає краси –*

*бути хочу я стислим, –
Темним стаю; хто легкості прагне,*

*втрачає потужність
Дум і чуття; хто дбає про велич,*

вдається в надутість, –

Заставки до творів Горація. Гравюри XVIII ст.

*Твору ж сукупність – невдала, бо він не зміг
в цілому
Скласти його.*

Третя основна умова Горація стосується належного вибору поетом слів з-поміж сучасних, архаїзмів та неологізмів. При уважному прочитанні слідує уривка, навіть і необізнаний з філологічними питаннями читач збагне взагалі, які процеси відбуваються протягом історії в лексичному складі будь-якої мови, бо Горацій дуже просто, ясно, стисло (згідно з його ж умовою) і художньо (за допомогою метафор і порівнянь) викладає їх:

*Ставлячись тонко й обачно також і до викладу
й мови,*

*Висловиш гарно ти все,
накопи ти вигадливо давне*

*Слово сполучиш, а тим і відновиш;
коли ж доведеться*

*Вжити новітніх позначень для показу темної речі.
І молоде та недавно ще складене
слово надасться,*

*Бувши помірно відтвореним
з грецьких джерел.*

*Як у лісах восени опадає найпершим щороку
Листя найстарше, – отак стародавні слова
загибають,*

*І, на зразок юнаків, новотвори міцніють і квітнуть.
Слів ще багато відродиться з тих,
що давно вже опали,*

*І пребагато впаде ще з тих,
що сьогодні в пошані...*

(Уривки наведено з перекладу
В. Державина)

Іван КОВАЧ

«БЕРЕГИ КОПАШЕЛЬСЬКОГО КРАЮ...»

Рідному селу моя любов

ЯК ТУЖИТЬ КАМІННЯ

Я тужу,
як тужить каміння,
поки доля його
омина.
І збираю
в надію насіння,
як планета
мені чужина...

ВИЙДІМ, ПОДРУГО, ЗА РУКУ НА ОБРІЙ

Заперішили дощі
рано-вранці в неділю,
королівські дощі,
такі, що нещастя!
Вийдім, подруго,
за руку на обрій,
на той, що
ген-ген там...

ДЕ ТІНІ, ДЕ ТІНІ НУРТУЮТЬ ТРЕМТІННЯМ

Бачу тебе
відродженим з попелу
подихом,
і тим узбережжям,
де тіні, де тіні
нуртують тремтінням...

ВИДЗВІН КОЛІН НЕБЕСНИХ, МОВ ЯСЕНІВ

Видзвін колін
небесних,
де сонце одгоріло
восени,
їх чути у нетрях
чудесних,
мов ясенів...

Знаю, знаю,
чому то віхла
вже не прибилася
злом, –
то вона миттю
надбігла, як на пролом...

БОСОНОГИМ СЕРЦЯМ СЛІДИ

Береги копашельського
краю,
босоногим серцям
сліди...
Ходить світло
над мною розмаю, –
бо лиш з вами
немає біди.

Василь Кандінський.
Імпровізація

Звати вас із собою
в дорогу,
мабуть, просто,
і все ж, щось не смів,
рівно ж в жилах
росте пурпурово
моє слово
про вас й гори снів.

Без прощань
розпрощався назавжди

і без весен
пішов у світи, –
непомітно несучи
ще до правди
свій вогонь,
вашу душу, сліди...

У ПАЩАХ СВІТАНКУ

Запала ніч,
як бір, якому
ніколи-ніколи
не розвіяти жажів.
В якому притулок
знайде хіба боязнь.
Пещу її тіло,
прекрасної ночі,
обнімаю жорстоку
красу,
вмираю-скресаю
у пащах світанку...

КОЛИ ЗАСВЕРБИТЬ ЛИШ ЙОМУ У ПЕЧІНЦІ

Де зрідка побачиш
людину, ту добру
і вірну людину,
де роздум у серці,
де серце у мозку,
де зрідка побачиш
себе, в якого
навхрест
позабивані груди
дошками.
Де півень на плоті
повісився знову,
де в дверях
свого ж надвечір'я
дід гострить сокиру
і ножі для бабці своєї,
тієї беззірної ночі, –
коли засвербить
йому, лиш йому,
у печінці...

БІЛІ ВИБУХИ РІДНИХ ДВЕРЕЙ

Переспілі слова
помідорами
розгорілися
знадно в траві, –
то покраяне небо
дорогами
ще виплакує
крик журавлів.
Невідстояна мова
пронизливо,
а ще й зболено
світиться склом, –
то небесне,
засіяне низами,
проростає
полярне тепло.

І безкровний,
остуджений долею,
розкочався,
як півень, вогонь, –
то гребе собі вечір
роздоллями
перламутрову
пісню долонь.
Не тому, що у вікнах
жар-птицею
воскресають
прочахлі сліди, –
то в мені
задзвонило криницями
і вербовим
здоров'ям води.

Не тому, що любов
вечорітиме
в жайворонному
голоді крил, –
то асфальтом слова
половітимуть,
коли в небі
вирує орел.
Не тому, що йде
жовтень пожежами
і намовно
крадеться з дерев, –
то вгризаються
в рани безмежними
білі вибухи
рідних дверей...

Павло РОМАНЮК

СИНІЙ ПЛАЩ МОЄЇ ДУМКИ

Присвячую Ф.М.

КАЗКА

Я ще не народився,
а казки
вже стали плести
плакучі верби
з мого саду.
Я ще не знав,
що то сонце,
а воно вже просилось
в гості,
танцюючи
попідвіконням,
призначеного місця
для причалу.
Лебідь
й Телесик,
колобок,
Мавка,
Перелесник,
стали на припічку
ранішньої тиші
і прядуть
кужіль прозоріння.

МЕТАМОРФОЗ

Що стається?
На мені трави ростуть,
коли я крокую асфальтом...
Вкляняюсь всім,
а всі проходять мимо
і не вітаються.
Заходжу в магазин
купити спогад,
там всім торгують,
лиш спогадами ні!..
Зайшов до церкви,
поміряти звук
полудневої дзвіниці,
а там на олтарі
спить світло
свічок догорілих.
На башні
виросли рози,
а мені, трав'яній людині,
куди, скажіть?

ФІАЛКОВІ СПІРАЛІ

Боже,
чому пацьорки неба
блищать
в Твоїх очах,
коли я спускаюся
фіалкою серця
в самосебе?
Бо Ти,
йдучи армією сенсу
на моє поле,
в спіральному лету,
крізь тремтіння
зору крука,
відкриваєш
фіалкові горизонти
інію.

ЛЕТ

Ніби засіяна веснами
трава,
ніби зламани крила
двох лебедів,
над синістю моря
очей твоїх,
ніби тінь
притулена до запаху
твоїх перс,
росту,
паду,
бреду,
гнаний вітром,
у інші світи,
з-поза маяків
прижовклих пристаней.
Прибудеш –
мене вдома не бувало.
Поїдеш –
мене вдома бувати не було.
Спогадаєш –
вернешся,
шурхочучим веслом,
і впадеш в молитву
пораненою квіткою.

Лідія КОВАЛЕЦЬ. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЩАСЛИВА МАРТА БОТА

Є у талановитій українській письменниці з Румунії Марти Боти казка чи то й ціла літературна легенда «Щаслива Гра», головна героїня якої Гра знаходить своє щастя у товаристві дітей. Шукала вона собі перед тим приятелів серед дорослих, а ті все віднікувались: лісоруби пояснювали, що мають рубати ліс, жінці на полі – жати жито, потім збирати інший врожай, жінки, які прали на річці одяг, казали, що також не мають часу, але нехай би Гра побавилась із їхніми дітьми, що нудьгували, не знаючи, де себе подіти. Із Грою «відтоді і по цей час діти – нерозлучні друзі», відтоді Гра – щаслива.

...На жаль, я не знаю особисто з пані Мартою Ботою, але думаю, що ця авторка мала насправду бути щаслива, знайшовши товариство дітей: справжнє містечко, за Германом Гессе, і є витонченою грою, «грою в бісер». Кажу це, перечитавши твори письменниці, вміщені в журналі Союзу українців Румунії «Дзвоник»: і цю ж «Щасливу Гру», й «Грашковий телефон», «Як Вовчик друга знайшов», «Світлофор», «Заслужений подарунок», «Той самий», «У мамі очі голубі», «Зайчиків подарунок», «Федькова хвороба» й ін. Це все переважно оповідання, присвячені актуальним проблемам життя дитини, її інтересам та розвитку.

Важливо, що М. Бота вміє повістувати з неймовірною захопливістю навіть про речі

звичайні, як-от про неувважність до стареньких ляльок з боку дівчинки, яка сама «дуже любила причепурюватись, гарно одягнутися і взагалі отримувати подарунки» («Грашковий телефон»), чи про істотні позитивні метаморфози, що сталися в житті котика, пригрітого дитячою увагою («Той самий»). Але ж як пояснити Віці й таким, як вона, що добре, а що погано? Й авторка моделює напівказкову ситуацію: іграшковий телефон дитини обзивається голосами її ляльок – Мальвіни з поламаною ніжкою, Ясмینی – без одного ока, іще іншої – без руки та з обірваним волоссям. Нагадувати про себе й просити допомоги у того, хто тебе приручив, – що ще залишається скривдженим друзям?! Відновити баланс (за допомогою бабусі поремонтувати ляльки) і відчути насолоду від доброго вчинку – хіба це не є значущим для дитини пори становлення її характеру?!

Письменниця не ідеалізує своїх героїв, намагаючись зрозуміти, ставить їх у ситуації, коли виправитися можна й варто, і дитяча індивідуальність спромагається на це майже власноруч. Данусі здавалося, що мама не розуміє її (бо ж не пустила з дівчатами

на річку, вода якої «після раптового дощу аж гула і забирала все на її шляху»; не дозволила разом з хлопцями майструвати шпаківню; піти на луг, коли дівчинці нездужалось). Насправді ж образ цієї (і кожної) мамі трактується як земний Ангел

дитини, це її опіка й наразі завбачила можливість прикрих моментів і попередила їх, це мамині очі – «мов тиха та ясна світанкова зоря». Юні школярики з оповідання «Заслужений подарунок» вчать цінувати не голослів'я, а реальні добрі вчинки, тож не дарма в один голос віддають перевагу скромності своєї однокласниці, яка, доглядаючи за меншою сестричкою під час хвороби матері, не хизувалася цим, не сприймала як щось особливе, бо така поведінка є сама собою зрозуміла. Тут і в деяких інших творах М. Боти уміло застосовано прийом інтриги, діти часто фантазують, а то й просто хитрують, хоч і самі переконуються, що хитрощі завжди будуть виведені на чисту воду. Так сталося у нещасливого малого учня Федька, котрий, боячись контрольної з математики, вигадав собі за зразком бабусиною напівжартівливого зізнання в забудькуватості й навіть склерозі тотожний діагноз («Федькова хвороба»).

Виконані загалом у спокійних тонах, сюжети оповідань М. Боти можуть розвиватися й стрімко, динамічно. Як же могло бути інакше в історії з іншим Федьком на прізвисько Вуличний, котрий, у місті порушивши правила поведінки на дорозі, умиць став призвідцем багатьох психологічних і матеріальних втрат. Дивовижно, але й про цей випадок письменниця розповідає напівжартома, що «знімає» з розповіді її драматичну складову, не нівелюючи суть. Загалом у цьому світі багато дивовиж: ляльки творять свій світ, органічно поєднаний зі світом дитини, на Великдень зайчик обдаровує всіх пахучими гілочками й розмальованими писанками (обіграно відомий у дитячому мовленні вислів «від зайчика») («Зайчиків подарунок»), тут зневажений іншими ляльками через свій кепський характер сірий Вовчик перестає бути самотнім, бо сам робить перший крок до порозуміння з іншими, навіть коли цим першим «іншим» виявляється «двійник» у площині дзеркала («Як Вовчик друга знайшов»).

Обговорення проблем – потужний крок до їх нівеляції, дає зрозуміти Марта Бота і, певно, ще й тому спілкується з дітьми мовою своєї художньої творчості, цілком повнозрілої. Повторюю, ця творчість – талановите явище сьогочасного літературного процесу, тієї запахущої китиці української літератури, що народжується в Румунії, китиці, якій не відмовиш у симпатіях, отож якій хочеться сердечно побажати процвітання і щедрої читацької уваги.

Михайло ВОЛОЩУК

РАНОК

Цей ранок – наче пісня тихих вод, –
Струмить у дух мій білими снігами
І розбиває кригу непогод,
Ізнявшись бистровійними вітрами.

Він неповторністю в моїх словах
Сяйнув, скоривши простір крил огребом,
І відтоді я сам, неначе птах,
Одне крило – земля, а друге – небо.

НЕСИ МЕНЕ, ВІТРЕ

Неси мене, вітре, неси за курган,
За ліс березовий мене понеси,
Не бійся, як стріне в дорозі туман, –
Його своїм шалом ти вмиць рознеси...

І де ти побачиш високий горіх,
І матір мою у старім кошушку,
Спинися над нею – зорею утіх,
А потім, де хочеш, з тобою піду.

НЕ СТІЙТЕ, КОНІ

Не стійте, коні, біля брами,
Летіть в степи, у далечинь...
Несіть, як хочете, із вами
Думок моїх шумку бистринь.

У даль! – хай іскрою копита
Понад туманом берегів...
Дзвениць у просторі розлита
Печаль самотніх ясенів.

У даль, у даль, вороні коні, –
Лише не вибийте з сідла,
Хай обливає вітер скроні
Світанком вічності крила.

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Уривок з роману)

(Продовження з № 215)

«Ага! Знайшов я тобі перцю!.. Не так то з Яковом і бавитися. Тепер ти побачив чорта в постолах!..»

– Та вже йдеш нині, чи ні, Якове? Скільки хочеш, аби я чекав?!

«Йду, йду, вже йду... Калинюк, бачу, не має терпіння... Йду та підпру дошкою двері, аби, боронь Боже, повернувся той волохатий!.. Бо може хату розвалити. Цього мені ще треба...»

– Що стільки озирася?.. Ходи вже, бо сонце нам потилицю висмалить, доки дійдемо.

«Аби ти знав... Тільки не кажу, бо буде сміятися з мене... І йому могло таке статися. Чорт усюди тикає свій хвіст. Нема того?...»

*Ой, зорі, не зоряйте,
Погодіть мало,
Бо ще моє соколятко
Не спало ні мало.*

«Не доспівала ще та дівчина?.. Агі, як файно... Та все протягає...»

– Куди тобі голова блудить, Якове? Мов тебе підвіяло нечисте!.. Нічого не кажеш. А до Глухого далеко. Вмремо від нудьги».

«Хоче, аби я говорив... Може, і він чув, що мене спіткало, але не скажу... Ні, не мав як почути...».

Голос: «Не знає, не кажи. Мовчи!»

«Чий, до дідька, той голос, що пхається мені в душу? Тьху на тебе! Ки-ги... Таке то, Калинюку, наше життя. Рано йдемо в дорогу, ввечері – із дороги. Все життя ходимо та ходимо».

Голос: «Ходимо та ходимо».

Яків: «Ще відказує, побий його біда! Що це?! Протямся, Якове!.. Гм...».

Голос: «Гм...»

Калинюк: «Ходимо та робимо. Ади, так, як нині. В цей час я міг би спати, але треба...».

Яків: «Як тихо, лиш би не дощило...Бачиш ті хмарки там, над Обчиною?...»

Голос: «О, ті хмарки...».

Калинюк: «Нині дощити не буде».

Яків: «Дивися добре на небо...».

Голос: «Дивися добре на небо...».

Яків (у думці): «А пропав би ти!.. Як то Калинюк не чує голосу? – а далі, ніби й нічого не сталося: – Сночі, сидючи з Катериною під ліщиною, дивлюся на небо, сліджу за хмарами. Качалися такі, як конопляні верети, там, над Сиготом. – А далі вбік про себе: – Лиш би відчепився, аби не чіплявся більше... Тьфу на нього!» – і плюнув.

Голос: «Тьфу на нього!».

Яків продовжив: «Так, як тобі казав, Калинюку, слідив за хмарами... Піде дощ. Слухай, що я тобі кажу!.. Краще було не рушати в дорогу».

Голос: «Краще було не рушати в дорогу».

*Ой зорі не зоріли,
Зоріти забули,
Моє любе дитинятко
На ліжку приснули...*

Яків: «Ще співає, – а до Калинюка: – Минулого тижня, брате чесний, я не міг через дощ вийти з колиби. Був я в полонині за молоком. Каже Олекса: «Няню, мабуть, буде потоп». А я йому: «Йди ти, хлопче, треш дурниці». Насварив, нагримав на нього, мале... Що він знає? Не знає, що таке післядошова веселка, що з'являється влітку на небі...».

Калинюк: «Звідки йому знати, якщо ти не навчив?»

Яків: «Як би не знав? Думаєш, що тільки раз був у церкві?.. А піп – чоловік учений. Мені самому одного дня пояснив, що від Ноя до Христа – минуло три тисячі літ. Подумай!.. А як тобі читає з «Євангелія», брате чесний, ні не є, думаю, такого попа, як він!.. Все знає!..».

Калинюк: «Знає і не знає. Як коли...»

Яків: «Говориш дурниці, безбожнику...».

Голос: «Крутиш ярмом, га?.. Не хочеться тобі говорити про потоп, про Христа...».

Калинюк: «Куме, не хочу сваритися з вами, як минулого року... Знаєте, куме...».

Яків: «Так, так... Маєш правду. Ти мелеш одне, а я – інше».

Редакційний колектив журналу «Наш голос» глибоко сумує з приводу передчасної смерті МАРІЇ ЛІБЕР.

Марія Лібер народилася 18 квітня 1937 року в українському банатському селі Копачеле, закінчила Сігетську українську педагогічну школу, вчителювала в рідному селі, а також очолювала сільську раду.

Щиро співчуваємо пану Іванові Ліберу, його дітям і внукам з приводу важкої втрати – відходу у вічність 13 червня 2012 року коханої дружини, любої мами і дорогої бабусі.

**Хай земля їй буде пухом!
Вічна пам'ять!**

Калинюк: «Так, так... Маєш правду. Ти мелеш своє, а я своє...».

Яків: «Ану, ступай у ручку. Скосямо твою частину, а потім перейдемо на мою прилуку».

Калинюк: «Най буде й так. А тепер ступаймо, поки роса не спала».

Голос: «Поки роса не спала...».

Яків: «Я все чую Голос. Не можу забутися... Калинюку, ти взяв з собою й полуденок».

Калинюк: «Не бачиш – повна торбина».

Яків: «Постав торбину під бука, коло криниці. І накрой, бо задишишся без полуденка. Рознесуть ворони».

Голос: «Ворони».

Калинюк: «Не рознесуть. Ану, відійди вбік. Хочеш, ступаю я перший у ручку...».

Яків: «Ступай...».

Голос: «Ступай...».

Калинюк: «Тоді відійди набік. Геть!..».

Яків: «Велика трава...».

Яків: «Ади, як право рубає Калинюк. Та широкі сліди за ним, думаєш, машина пройшла... О, як втік, як віддалився... Рубає, не жартує!..».

Голос: «Рубає, не жартує...».

Яків: «Щось нечисте посередині. Що це може бути?.. Ану, най закричу... – Калинюк віддалився. – Не почує. А якщо й почує, що ж?.. «Ге-е-ей!»». Пробуджу лази й полонини... Як файно відлунюються слова... «Ге-е-ей!». Рятуй п'яти, Калинюку, бо скоро дожену!..».

Голос: «Бо скоро дожену!..»

Калинюк: «Хіба на коні, Якове. На коні...».

Яків: «Ну, ну. Побачимо...».

Голос: «Ну, ну...».

*Ой зорі, не зоряйте,
Та заждіть часочок,
Най почую я кризь нічку
Милий голосочок.*

Яків: «Як це, що не видно тої, що співає? Мабуть, вона там, на Вінційовому, у рипі!..»

*Ой зорі, не зоряйте,
Зоріли ви й сночі
Та влюбились в її тіло,
Ще й у голосочок.*

Піду подивитися, хто там співає. А потім дожену Калинюка. Як не побачити ту, що цілий ранок приспівує так файно... То має бути диво, не дівчина! Диво, не голос!.. Ще не вичистив поле Рахман!.. Так пропаде трава, о, дивися лиш, яка недбалість... Це його поле?... Мабуть, його. Дідько з ним! Обійду. Не хочу ані ступити на «його»!.. Обійду Грижаковим... А що, вже не співає?.. Перестала... А там, дивись, яка краса. Ліс – мов у казці...

(Далі буде).

Михайло ТРАЙСТА

МІЖ КОХАННЯМ І СМЕРТЮ

(Уривки з роману)

ГІРША ВІД СМЕРТІ НЕНАВИСТЬ...

*«Хто ж ненавидить брата свого,
той у темряві,
і в темряві він ходить,
і куди йде не знає,
бо темрява у нього
засліпила очі...»*

з Нового Завіту

Зима 1946 року.

Весь ранок крутився-вертівся по подвір'ю, всидіти не міг, але й за роботу не брався – вся охота відпала.

«Треба б вориння в огорожі замінити, ось вже струхлявіло, ще старий Косован жив, коли привіз його з Ялинки Урстиної, ще тоді були в мене воли кишелі, а й що за воли!.. Тямлю, позичав від нього ножа обіручного і допоміг мені обкорувати... скільки років минуло, відколи помер? Вже десь дванадцять, а, може, й більше. Треба буде запитати стару Косованку, роки минають, де не струхлявіє...» – міркував Петро, то про вориння, то про старого Косована, тільки щоб відігнати думку, яка мучила його душу.

– А якщо не піду?.. Відмовлю, хай іде сама! – прошептав пересохлими губами, хоча знав добре, що піде, бо інакше завтра вся Верхнянка знатиме, як його невістка футиться з добровольцями, а він мовчить, як драп.

Казала Марія: мамин, не бери у Бурсука, бо ото не люди!.. Її вуйко Іван хіба не убив Бережнякового легіня, ади брата цього, що лежить у неї!.. Не бери її, мамин, не пхайся у такий рід!.. Ади, як сповнилося моє слово, Петрову кость десь ворон довбле, а вона з добровольцями... Ой, Петри-и-ику мамчи-и-ин, як б'є курва сміх з твоєї муки-и-и!.. – опівалася та ламала руки перед сусідами. – Хоть аби комашню та парастас учинила...

А сусідам що?.. Хіба важко язиком плескати, – ненависті в материнське осиротіле серце доливати?..

– Айбо, Білашихо, ото пуйдіть та проженіть курву з хижі, най гине, як пес на морозі!

– Не лишіть ей розчіпратися на вашім газду-стві!..

– Затягла насилу чоловіка, хто чув таке беззаконіє?!..

А вона до нього:

– Таки завтра маєш викинути її надвір, най іде «гайда лелі», куди хоче, – світ широкий!..

– Не можна так, серед зими... – пробував заспокоїти її Петро.

– А її можна гінтитися серед зими в хижі нашого сина, га?.. Їй можна збиткуватись зі всього, що надбав Петро, бо казала-м йому...

– Ану, не флінкай тільки, бо!.. – гримнув на неї.

– Бо що?! Може, вдариш мене, вдариш, га?.. Ну, тоді бий! – розіп'яла на грудях сорочку. – Давай вдар, Петро з того світу прокляне тебе!..

«А якщо не піду?.. Відмовлю, хай іде сама!..», але знав добре, що піде, бо інакше...

«Хіба не сином був мені, чи серце в мене з каміння, чи душа черства?.. А вона: «Давай вдар, Петро з того світу прокляне тебе!..» Хіба мені легко?.. Ой, не легко мені, не легко!.. І як мені вигнати її з хижі серед зими?.. А їм що?.. «...пуйдіть та проженіть курву з хижі, най гине, як пес на морозі!». Чому самі не йдуть?.. Добре їй говорити: «таки завтра... най іде «гайда лелі», куди хоче, світ широкий!..» А мені вигнати її з хижі серед зими, як?.. Вони тепер: «проженіть курву з хижі!..», а як би вигнав, то всі б, як ті оси остеклі: «Дивись на Білаша, серця не має, вигнав молодичку серед зими з хижі!..» Їм тільки цього треба, щоб мали потім... Звідки стільки ненависті в душах людських, коли Господь сотворив людину «на свій образ і подобу»?.. «Бог є любов!..», – пише в Святому письмі, а люди?.. Звідки стільки ненависті в їхніх душах?.. Куди повернеш, ненависть панує, ненависть і смерть... Але гірша від смерті ненависть!..

БЕЗ ВИНИ ВИНУВАТІ...

*«Не винен ти, що сталося так.
Не винен і немає винних.
Один заляклий переляк,
Мов грім у землю днів осінніх.»*

Кіра ЛІЛІЙ

Всім було ніяково, кожен відчував себе винуватим: старий Білаш тому, що прибув турбувати їхній спокій, мабуть, і через жінчине «...маєш викинути її надвір, най іде «гайда лелі», куди хоче, – світ широкий!..», та сусідське: «...пуйдіть та проженіть курву з хижі, най гине, як пес на морозі!», Андрій, перед поглядом Петра, який посміхався на них зі стіни, і тому, що видужав в його ліжку, в його урочистій сорочці, а, може, й тому, що «мусимо повернутися, Андрію!.. Мусимо!.. Христа їм того!..» А Марія?..

Марія...

Мовчали! Темною хмарою тиша зависла над їхніми душами, – давила, тисла, пекла...

«Добре їм говорити: «виженіть курву з хижі», а мені?.. Як сказати, як вигнати?.. Як?.. Стара ненавиділа її, ненавидить і ненавидітиме, ще за Петра тільки одної піла, що голодранка, не з газдуского плеча, а з лихого плем'я... а тепер?.. Та хіба вона винна, що війна?.. Хто винен, що Петро... Але могла зачекати хоч рік, а потім вже... Та не мені судити її, не мені!.. Люди злі, не прощають нікому, нічого не прощають, а – «проженіть курву з хижі, най гине, як пес на морозі!» Як мені сказати їй?..»

Мовчали! Темною хмарою тиша зависла над їхніми душами, – давила, тисла, пекла...

«Він батько, який втратив сина, а я?.. Та хіба я винна?.. Він має право ненавидіти мене, але я?.. Що мені було робити, коли вони – «ЛЮДИ» кинули Андрія серед толоки. Вбили словом і кинули, з раною на голові, а потім «курва, затягла чоловіка у ліжку! Не лишила ні додому добратися, з матір'ю привітатись!» Не могла залишити його серед толоки, бо любила, весь час любила... А вони її за Петра, навіть і не питали нічого, а просто: «Честуй Петра, бо легінь файний, а город, як полонина...» Так і віддали. Навіть сам Петро не запитав, чи хоче вона за

нього... Як могла не хотіти, коли один Петро Білаш в селі!.. Кожна дівка мріяла вийти за нього. А вона?.. Вона тільки Андрія...»

Мовчали! Темною хмарою тиша зависла над їхніми душами, – давила, тисла, пекла...

«Де ти, Петре?.. Де ти поляг головою, добровольцю?.. Про що ти думав, коли помирав?.. Чи поховали тебе, чи так?.. «Навіщо ми женились, Петре?!..», «Та, чорт знав, Андрію?.. Хто знав, що так вийде?.. Та ще говорять: добровольці... покажу я їм добровольців! Хіба ся не поверну... Мусимо повернутися, Андрію!.. Мусимо!.. Христа їм того!..», а потім на фронті: «Петре, не піди без мене, Петре!.. Не залиши мене тут самого...». «Ні, Андрію, не залишу... зараз прийдуть санітари, все буде добре, рана не страшна, добре, що тобі куля легеню не докинула...», «Лиш не піди без мене, Петре!..», «Не піду Андрію, не піду, лиш, коби перестали бомбардувати, та прийдуть санітари, все буде добре!..» Пішов, і більше... А я в його хаті, з його жінкою... а батько... його батько?.. Та хіба я винен, що прокинувся в його хаті?.. А Васирина?.. «Як тобі, небоже, сказати?.. ти з фронту, а Васирина...»

Мовчали! Темною хмарою тиша зависла над їхніми душами, – давила, тисла, пекла...

Мал. Василя СОКОЛЮКА

Микола КОРНИЩАН

Стратегія самотності

(Уривок з новели)

На мить я подумав, що втрачу навіть і той матч. Останні два пішаки знаходились на позиціях G6 і, відповідно, H5. Я напав на туру суперника. Путь його пішака, який менш за два квадрати, міг стати королевою, була заблокована позицією власного короля. Звичайно, що Петросян і Фішер знали, як закінчиться та гра. Вони відіграли її 27 серпня 1958 в Порторожі. До завершення, до нічиєї, якої хотілося обом, залишалися тринадцять зважливих кроків. Я підозривав, що він не впишеться у відведений час. Передбачаючи майбутні позиції, я не потурав упущенням Бернарда. Головна фігура, на перший погляд даючи правдиву перевагу противнику, була затьмарена заплутаним положенням інших шишок. Прибічник узвичаєних методів, творючи враження, що воліє стратегію оборони замість облудного та гнітючого штурму, корячись випадковим прийомом наприкінці партій, суперник одержував привілей, достойний забезпечити певну перемогу. Помілявся у ваговитих нагодах. Роковані упущення, спричинені ігноруванням головних цілей, виплід раритетної уваги, яку уділяв урахуванням позицій вторинних фігур, приділяли грі кшталту здавалось би глевкого мислення.

І все ж, незважаючи на всі ті передбачення, обминаючи шалапутні інтерпретації, у чільні моменти він знаходив рятівні рішення. Вигравав або, в гіршому випадку, вибирав пат, або нічию.

Того вечора я мав безумовну перевагу. Не дозволяв собі втрати. Так чи інакше, я повинен був сповільнити надмірні пропорції, дані загальним результатом. Існувала, однак, деяка завада: недостатність відведеного часу. Якщо я не вписувався в виділену чверть години, втрачав ганебним чином. При передостаннім ходом я добачив ефективне рішення.

Відповідь капітальним переміщенням. Я напав, але не вдалося спіймати його у шах. Вислизнула з уваги подробиця, ця неухважність привела в позицію пата. Інакше кажучи, розпусне завершення, ганебніше за будь-яку нічию.

– Ти не можеш приховати жертву в такому напрочуд широкому просторі, – жартував він. В таких обставинах, завжди знайдеться вихід із, здавалось би, заплутаного положення. У цьому випадку я вибрав самогубство.

Я відмовився від інших партій. Вечоріло. Темнішало, коли Берnard відходив, обіцяючи інші уроки. Сказав, що починаю розуміти деякі тонкощі і, в

деякій мірі, привчаюсь до імітування його стратегій. Саме через це вважає, що являюсь одним з його фаворитних супротивників.

– Існує одна перешкода, – жартував, як зазвичай. – Твоя самотність обмежує ширше сприйняття інших можливостей.

Ми попрощалися і встановили дату наступної конфронтації.

Увійшовши у дім, я заварив гіркою й чорною чаю. Я курило багато, може, занадто багато. На деякий час затримався в бібліотеці й не міг вирішити, розділ якого роману прочитати б перед сном. Уступаючи ін-диферентизму та піддаючись до почину чогось нового й корисного, я відійшов у спальню. Переглянув шахові журнали і, гадаю, що заснув із засвіченою лампадою. Снилися продовження, здавалось би, безкінечних партій. Я шукав логічні відповіді на атаки противника. Відчувався під владою сили розуму сусіда і єдиного приятеля. Вражений швидкими і неймовірними рухами, я намагався барикадувати власного короля. Існували моменти, коли просто-напросто відчував, що кращим рішенням була відсутність будь-яких рухів. Тільки що, відповідно до правил гри, я був змушений змінити положення фігур на дошці. І тоді снів те, що змусило вірити, буцімто позбавляюся навіть найелементарніших принципів мислення: з кожним новим рухом я добачав зростаюче число чорних квадратів. Врешті-решт ота гра ставала нерозсудливим суперництвом між божевіллям та нонсенсом. Порушувався будь-який інший баланс, будь-яка симетрія, пропорція у кінцевому підсумку. Білі фігури ставали прозорими. Я бачив кризь них і майже вже й не міг придержувати їх між вказівним і великим пальцем. Подібно восковій фігурі, королева розтанула на площі сіруватого квадрату. Я попрохав нічиєї, але мені було відмовлено. Я повинен був капітулювати.

Прокинувся. Був досить розчарованим і потребував декількох хвилин, аби осягти, що усе те було всього-на-всього тільки сумбурним сном. Але те, що пізнав у грядущі моменти, було дивнішим, ніж будь-який інший сон. На моєму ліжку, окрай білої стіни, покриваючи русою косою моє праве плече, спала якась чужа істота. Це було просто якесь дівчисько не більш тринадцяти років. Одягнена у зношену піжаму, пірвану на ліктях, дівчинка дихала глибоко. Пливка посмішка,

що марила на її вустах, майже виставляла напоказ її сон. Я не наважувався турбувати її. Я не вірив у поторочі. Переконався, що, якщо мені вдасться заснути, збудуся отієї химери, виграю партію, хоча минуло занадто багато місяців з моменту останнього реваншу.

Отак помишляв я у ті моменти, не знаючи, що, насправді, саме тоді зароджувалось те, що пізніше найменує «покутою». Подолала мене моя власна доля. Те дитя було останнім пішаком, що удержався на щиту мого існування. Наскільки легко могло стати королевою, настільки просто могло блокувати напрям інших фігур, більш важливіших, тих, які займали стратегічні положення, приховані за іншими фішками. Коні, слони, тури або пішаки, яких я дав на обмін, тепер, коли гра наближалась до кінцівки, визволяючи непотрібні квадрати, облишали позаду порожню нескінчену самоту.

Розпливчата усмішка, невинна, нез'ясовної фамільярності, примусила стелепнутися при думці, що все те було занадто справдешнім. Я підвівся. Підмітив, що не вдавалась до жодного жесту, вартого виявити так звану тривогу. Все здавалося напрочуд звичайним. Захвачений десь ззовні, скажімо, з темряви, що густішала за вікном спальні, отой стоп-кадр ясними деталями зображав спектри сцен неймовірної інтимності. Я видавався турботливим батьком, який прокинувся опівночі, щоб перевірити ритм дихання своєї дочки. Тільки що в отім механізмі, в суміші реальності і мрії, шумували ще й інші частки, предмети, об'єкти, думки і дії, які демаскували неприродність інциденту. Поруч, біля ніжки ліжка, я побачив брудний одяг, розкиданий і зжужмлений. Джинси, заплямовані червонуватою і клейкою речовиною, висмиканий светр, шкарпетки різних кольорів, якщо можна було називати «кольором» ту суміш засохлого бруду і шорсткої тканини, зручні кросівки і деякі білі ганчірки (підозрюю, що ішлося про нижню білизну), викривали істинну сутність істоти, що знаходилася поруч.

«Бідна жебрачка, яка перебувала під впливом галюциногенних речовин, широко поширених в колі покривджених долею...» – припускав я, прояснюючи несподівані атаки. І все ж, незважаючи на ефекти, я відчував, що знайду сили для відповідної відсічі. Я міг користуватися іншими фігурами, або міг відступитись. Міг зателефонувати Бернаруду, або просто, як було б досить природно, міг викинути її надвір. Не мало жодного значення, що ішов дощ. Чому не відійшла на станцію? Там, за звичай, в підземних пасажах, знаходились придатні містини для таких, як вона.

Що я міг сказати? Остаточо нічого. Треба було підвестись, відкрити двері, викинути її плахиття на

вулицю, а потім прогнати її, як якусь дику тварину, яку упіймали в ласо, що служило для іншої мети. Я зобов'язаний був діяти. Але в той мент, коли моя нога діткнулася однієї з частин її білизни, коли зрозумів, що не має смислу піддаватись подальшим роздумам, її холодна рука торкнулася мого правого плеча. Очі запрудилися сльозами.

– Хтось, крадучи моє ім'я, убив мою особистість. Убезпеч, будь ласка, душі моєї надійне місце... Я залишилась самотньою.

Гадаю, що кинула ще щось інше, на кшталт вибачень, витлумачень та чогось подібного. Справа в тому, що я не зрозумів майже нічого з низки розрізнених слів. Плач наводнив будь-яку іншу думку. Занедбана, вигнана, дім, батько при смерті та інші розсіянні слова розвінчували абсолютно всі митарства отієї дитини, яку я починав жаліти. Я знав, що все те могло зводитися до драми поганючого смаку, але, водночас, я розумів, що серед нас існують люди, які в мент, коли віднаходять власне пристанище в долях інших осіб, зцілюють одне з найбільш поширених захворювань, якого нам ніяк вже не позбавитись, – нашу самотність. «Але вона всього лиш дитя...» – думав я, інстинктивно подаючись до несусвітніх жестів. Я гладив її волосся, зобов'язуючи утямити, що до певної міри змирився з отією дивакуватою ситуацією. Мені дали шах. «Нічия?» – запитав би Берnard, якщо б знаходився поруч. Я обрав нейтральний вирок. Я вирішив увійти в антракт і залишив часові всю могуть для винесення остаточного вердикту. Набавна душа не була нічим іншим, ніж відсвітом чистого дзеркала, на плесі якого моя самота набувала інших абрисів.

Я підвівся. Вона також піднялась. Запитав, чи не голодна. Не відповіла. Сказав, щоби почекала. Коли закипав м'ятний чай, на пластмасовий талір я нарізав декілька шматків сала, сиру і бекону. Врешті-решт, палячи і намагаючись зрозуміти ту дивну ситуацію, в якій відчував себе арештантом власної безпорадності, на піддон з нержавіючої сталі поставив чашку з ароматною рідиною, пластикову тарілку, дві, ще зовсім свіжі булки, вилку і ніж. Згадав про шматок торта, якого вранці приніс мені Берnard. Я знав, що дівчатам її віку подобаються отакі делікатеси. Там же, в холодильнику, знайшов деякі фрукти. Обрав дві грони винограду. «Ось і все», – подумав. Загасив сигарету і повернувся до спальні. Сказав: «Тобі треба покуштувати чого-небудь. Це не хтозна-що, але варто поспробувати».

«Я вже й не знаю, коли останній раз їла, – сказала, підходячи до столу, де я залишив тацю. – Прямотаки, нічого вже не знаю. Хто я, звідкіль з'явилася, що я тут роблю? Хто ти, нарешті?» Задивлялася в мої очі якимсь дивакуватим позирком. Це примусило відчувати себе винуватим.

Марія ЧУБІКА

ЖИТТЯ ЗАПЛУТАНІ СТЕЖКИ

(Оповідання)

Я люблю мій садок навесні, коли все зеленіє, цвіте, коли джмелі, бджоли і всілякі комахи гудуть над квітниками, коли на його окраїні у всій своїй красі цвіте бузок та сині й жовті іриси, а в кронах дерев пташки виводять свої радісні трелі. Недалеко садка шумлива Тиса, обмиваючи береги, несе свої води вдалечінь.

Так було й тоді. Все навкруги раділо весні. Я теж. Сідила у затишку високих груш, вишень, яблунь, читала цікаву книгу, а коли вечорова сутінь насувалася і засинювала все навкруг, я відкладала книгу і перегортала в пам'яті уривки пройденого життя.

На цей раз перед очима зринула постать моєї доброї сусідки Ярини – подруги мого дитинства, згадала нашу не таку багату, але щасливу молодість, подружнє життя зі всіма його клопотами і радостями, а опісля її вдовиними недостатками, бо скоро після народження дочки вона залишилася самітною. Петра вбило дерево у бутині. Плакала і побивалася за мужем, бо залишилася сама з малою донечкою на руках і мізерною матеріальною підтримкою. Я допомагала їй, бо мій Семен працював столярем і, як кажуть у нас, «якщо не потекло, то хоч капнуло».

Дітьми Всевишній Господь не обдарував нас і я любила Марічку, як свою дитину.

Часто сусіди говорили, що в Марічки дві мами. Дівчинці було добре із нами, а нам радісно з нею. І не зчулися ми, як вона виросла і одного сонячного осіннього дня я разом із Яриною повели її у перший клас.

А життя продовжувалося, розмотувалося, як нитка з великого клубка.

Дні, тижні, роки минали-летіли, немов лелеки у вирій, і от дівчина вже випускниця сільської восьмирічки, а опісля і професійної школи.

Невдовзі почала працювати на щойно відкритому лісокомбінаті у місті, недалеко нашого села.

Із того часу матеріальний стан їхньої сім'ї поліпшився. Скрутні дні залишалися позаду.

Дівчина була роботящою, доброю і гарною.

– Скоро сватів будеш приймати, – якось сказала я Марічці, коли ми вечорничали.

– Та, що ви, тітко Анно, я ще не надівочилася і придане не приготувала, – відповіла вона і зашарілася, мов ружа.

Але я наче у воду дивилася...

На Великдень до нас завітав племінник мого чоловіка, який жив із батьками в іншому повіті.

– О, яким вітром тебе занесло сюди? Давненько ми тебе не бачили! – скрикнув Семен, радіючи і обнімаючи його.

– Повернувся щойно із війська, і мати відправила провідати вас. Чи, може, не раді? – відповів.

– Дуже раді тебе бачити! Сідай і розповідай про себе, про твоїх батьків, – попросила я.

Ми довго балакали...

Наступного дня ми вже стояли біля церкви, коли до нас наблизилася Марічка, яка чемненько привіталася і глипнула на незнайомця.

Очі їхні зустрілися, і вона не витримала пронизливого погляду хлопця, сором'язливо опустила оченята, немов оглядаючи свої черевики. В ту мить гарячий рум'янець залив її щоки. Перевела погляд на мене і мовила:

– Я зайду у церкву, на Службу Божу, – і скоро пішла.

Вечором, як завжди, завітала до нас. Іван запитав її про роботу. Вона охоче і довго розказувала, а він не спускав з неї очей. Опісля пішов провести її додому.

– Нащобетала, нащобетала і пішла, – сказала я.

– А я так і знав. Вони чудова пара: обоє високі, стрункі, гарні. Ти запримітила, як дивився на неї Іван? – підсумував Семен.

Я усміхнулася. Взагалі мій Семен був мовчазним і так багато ніколи і ні про кого не говорив. Значить і він щасливий. Щасливий за Марічку і племінника Івана, як за своїх дітей...

Так ми собі балакали, а в цей час біля сусідської хвіртки хлопець ніжно тримав за руку дівчину, опісля поцілував її, а весняна ніч сховала сором'язливий румянець на її обличчі.

– Бачу, тобі подобається дівчина, – звернувся мій чоловік до Івана, коли той увійшов у хату.

– Подобається, – зніяковіло відповів хлопець.

Далі слідували частіші зустрічі, бесіди, а, по-

осенувавши, відгуляли скромне весілля.

Іван прийшов жити до Марічки, і вони втрюх почали газдувати. Із того дня Ярина вже мала в господарстві чоловічу поміч. І як раділа вона за свою донечку! Крадькома втирала сльози, які часто обмивали змарніле обличчя.

– Ой, який би був щасливий мій Петро, якби дожив, – часто казала мені.

Молоде подружжя жило в любові, а де любов – там злагода, повага і порозуміння.

Іван влаштувався працювати на лісокомбінаті, щоб бути разом із Марічкою. Семен навчив його майструвати, і через рік побудували нову простору хату. Я раділа за них і відчувала, що на старість буду в надійних руках.

Незабаром в новій хаті було чути крики немовляти. Господь подарував їм донечку, яку молоді батьки назвали Оксанкою.

Щасливо жила молода сім'я, як з води, росла Оксаночка, наче помолоділа Ярина. Ми з чоловіком молили Бога за їхнє щастя і здоров'я.

Але заздрість людська ще не щезла, не згинула, а ще плентається поміж людьми.

Я часто чула:

– Ой, не на добре йде їм так, як по маслу. Не на добре! – плели злі язики.

– А покрутило би їх вам, задеревіли би вам у роті, цур би вам та пек би вам! – бурмотіла я сердито по під ніс, не наважуючись мовити вголос.

– Заздрять ліниві та п'яниці, бо сплять до полудня і нічого не придбали за своє життя. Не треба брати до серця їхні брїхні та плітки, – казав і Семен.

Здавалося, що ніщо й ніколи не затьмарить їхнього сімейного життя. Та не так стається, як гадається.

Біда прийшла одного похмурого післяобіддя разом із листоношою, який подав Іванові коротку телеграму. Прочитавши її, той зблід, мов сам не свій став. Вечором сказав дружині, що мусить поїхати на кілька днів. Просив її не питати куди, чому і до кого. Мовляв, розкаже опісля. Подзвонив на роботу і повідомив, що тиждень його не буде, поклав у сумку кілька необхідних речей, поцілував Марічку й маленьку донечку та подався на вокзал.

Після його від'їзду кілька днів підряд молода жінка виходила на дорогу і, прикладаючи дашком руку над очима, довго вдивлялася вбік вокзалу.

Повітря було насичене запахом цвіту лип, над якими гуділи бджоли, ніби поспішаючи позбирати пилки. Але стурбована Марічка цього навіть не помічала. Довгі літні дні стікали помалу, немов густий

Мал. Василя СОКОЛЮКА

липовий мед. Іван не подавав ніякої вістки. Безсонні ночі вимотували молоду жінку. Вона аналізувала своє заміжнє життя, коли любов, мов сонячне тепло зігрівало її душу, наповнювало щастям. «Невже всьому кінець? О, Господи, допоможи, мені!» – молилася вона за себе, за Івана, за Оксанку.

Одної ночі рипнула хвіртка, і темна постать увійшла на подвір'я. Марічка впізнала в ній свого любого чоловіка, радісно побігла йому назустріч. Він обняв її, пригорнув до грудей однією рукою, бо в іншій тримав величеський покунок, і поспішив до хати. В кімнаті обережно поклав на ліжко пакунок, запалив світло і поцілував сонну донечку.

Дружина примружила очі, на мить світло осліпило її, підійшла до ліжка і побачила закутаного малюка приблизно дворічного віку.

– Хто це? Чий це хлопчик? – тремтливим голосом запитала.

– Люба, це мій синок. Прошу, не питай зараз нічого, я дуже втопився. Потім, все потім...

Її кольнуло прямо в серце. Вона мовчки роздягла сплячого хлопчину і поклала в ліжко біля Оксанки.

Змучений Іван скоро заснув, а Марічка ще довго думала-передумувала цю складну і незрозумілу ситуацію, аж поки її повіки не зліпилися, і вона поринула у важкий, неспокійний сон.

Новина скоро розповсюдилася, мов на крилах буйного вітру, аж на тридцяте село: «Зять приніс Семенчиси свого байстрюка», – гула в селі вістка, немов у вуликах бджоли.

(Далі буде).

Лариса ЯКОБЧУК-БЕВКА

ПОЛЯНСЬКИЙ КИЛИМАН

(Легенда)

Про заселення Килимана, південного горба села Поляни, що під горою Погарь, збереглося кілька спогадів, які вартують надалі залишатись в пам'яті людей, а головню молоді.

Як згадують старожили, ще перед Кошутом горб Килиман називався Китицею, або пестливо – Китичкою. З цього казкового горба, що висить над полянським центром, наче красно розмальований килим, видно на всі сторони. Із сходу на захід – Бардій та Кривий, а на північ – високі гори та полонини: Стинішоара, Вертопи, Ругаш, Лаба та інші.

У давні часи Китичка для полянців була розважальним місцем – веселим бережком. Сюди у святкові дні, як літом, так і зимою, приходили пани «із світу» на прогульку, чи, як тоді казали, на «кірандулаш». Тут відбувався ряд обрядів, розповідалися веселі небилиці, а вечорами рясніли вогні, освітлюючи весь горб. Пани пекли баранів, бугаїв, рибу та дичину, пили горілку та токайське вино, а музик ген далеко було чути, на всі сторони села.

Та одного разу прибув з Австрії до Полян чужинець, пан Килиман, який привіз із собою кований куфрик, повний золотих грошей, і купив собі в селі маєток. Через короткий час Килиман став і власником горба Китички, на якому задумав побудувати велику садибу, і для цього діла найняв відомих буковинських майстрів із села Кирлібаби, разом з якими прибув і славний австрійський майстер Дахман.

Для будівництва майстри збиралися рубати дерево з лисинських та погарських лісів, але трапилося велике диво! Коли лісоруби затинали сокирами в смереки, сокири то відскакували, то вихоплялися з їхніх рук і відлітали.

«Як це так? – дивувалися майстри. – Це ж ліси Килиманові, він же купив їх, чому не даються рубати?»

Майстри повернулися додому, як попарені, бо вони славилися своєю здібністю на весь край, а тут не могли дерева для будівництва нарубати. Але невдача не давала їм спокою, і вони повернулися бачити, чи Килиман найняв інших майстрів... Та Килиман, як побачив, як стоїть справа, то, мабуть, його покинула думка будувати на Китичці садибу.

– Пане газдо! – сказав гуцульський майстер Грицьо Шперла, який розумівся в чарівництві та ворожінню. – Тут в цих лісах всілася нечистота, яка щось пантрує, тому ми не можемо взятися до роботи. Треба вигнати її...

– Виженіть нечисту силу. Виженіть її, я вам доре заплачу за це, – почав просити господар.

Грицьо Шперла витяг з-поза широкого череса ніж, встромив його вістрям у землю і почав над ним шептати. Раптом з-під землі почувся гуркіт, і за мить з тріщини берега вискочив чорний, як вуголь, бібул, в два-три рази більший за карпатського бурого ведмедя. Заревів і зашкрепетав копитами об каміння, що аж іскри посипались, та помчав у гори. Але видно, що гуцул не хотів аби нечистий тікав, куди хоче, бо вихопив ніж із землі і показав вістрям у напрям Обчини, на вершину Скирїшори, і бібул подався у вказану сторону.

Взялися майстри до праці під командою Дахмана, і через два роки на Китичці стояла велика розкішна садиба, а пан Килиман, вдячний результатом, перейменував у свою честь горб Китицю на Килиман.

Настав час розрахунків, але Килиман не заплатив майстрам нічого, а найняв жандармів, щоб прогнали їх. Що мали робити? Взяли свої торби і вирушили в дорогу. Тільки Грицьо Шперла погрозив Килиману пальцем і промовив:

– Дивись, газдо, дивись, бо не вийде добре!

І не вийшло добре, бо наступної весни над селом зависла велика чорна хмара і почалася страшна буря. Дітлахи, які випасали худобу на Лисині, бачили, як вершиною Обчини ішли два чоловіки з великими списками в руках, а за ними, наче отара за вівчарями, насувалася буря. Мужчини закричали на хлопців, аби втікали борзо з худобою додому, бо на село наступає велике нещастя, а потім направили бурю в напрямок горба Килимана.

Урвалася хмара над Килиманом, за мить хлинула грізна злива, вода підхопила всю новозбудовану садибу та понесла її вниз, в бурхливу річку.

Невдовзі після тої втрати помер і Килиман. Зістався тільки горб, який носить його ім'я.

Марія ЧУБІКА

ВІД ДІЙСНОСТІ ДО ЛЕГЕНДИ

(Бувальщина)

Між роками 1864-1918 у Лузі жив чоловік, ім'я і прізвище якого було Олекса Сем'юк, а казали йому Олекса Луку. Його брат Василь Сем'юк був оженений у Лузі. Згодом до Луга прийшла і їхня сестра. Родом вони були із Ясіня.

Василь Сем'юк був одним із найзаможніших селян Луга. В 1913 р. він оженився із одною гарною лужанською дівкою Яриною, яка працювала плічо-пліч з ним і на полі, і в лісі.

Про Олексу ж люди говорили, що не з усім розумом, тобто дурний. Він нікому не робив нічого лихого, але цілі дні ходив селом і говорив, хоча подеколи ніхто його не слухав.

Про нього ще казали: «Сам говорить та й сам слухає», або «Ади, вже йде дурний Олекса».

А він говорив: «Ой видите, які файні потята літають у воздуху, але прийде врем'я, шо будут залізні потята літати аж пуд небеса. Ой, як будут, будут». А ще говорив про коні, які будуть весь час бігати, а сіна не будуть їсти.

Значно пізніше, коли під час війни побачили різні машини і літаки, люди згадали і розтлумачили слова Олекси-дурного.

Весною Олекса просив від Ярини лупиння із щойно почищеної ріпи (картоплі) і кудись з ним щезав. Ярина питала, що він з ним робить, але той мовчав. Тож згодом дала йому спокій і перестала допитуватися.

Одного дня, коли літо було у розквіті, він приніс і показав їй гарні великі молоді картоплини, потім взяв її за руку і повів до залізного моста, що з'єднував наш Луг із Лугом по той бік Тиси, і показав у зарослях кропиви кілька кущиків зацвілої картоплі.

Той міст був побудований біля 1906-го року, щоб і Лужани з того боку Тиси могли ходити до церкви, яку разом побудували 1906 р. у нашому Лузі.

Мостом ходили вільно, хто коли хотів, а Олекса ішов до моста, сідав

там і говорив: «Ходіт, ходіт, бо прийде врем'я, коли туй та й там будут стояти «гоп так» (і показував, стаючи, наче солдат по команді «Струнко!»), а говорити буде «кронц» (не вільно).

Ніхто не звертав уваги на його балаканину.

Аж через багато років після його смерті, 1948 р. був проведений кордон по Тисі, а на тому мості стояли вартові солдати румунські, а там, на другому кінці, українські, а говорити і ходити з одного боку Тиси на другий вже не можна було. Батьки не могли ходити до дітей, одружених на другім боці, ані діти до батьків, ані обробляти землю, яка залишилася на другім боці.

І знову люди згадували Олексу. Деякі з них ішли на кладовище і, запалюючи на його могилі свічку, казали: «Олекса був Божим чоловіком, був як малий пророк».

Все це істинна правда. Моя бабуся Ярина (1893 р.н., дівоче прізвище Корсюк) була дружиною Василя Сем'юка. Вона і розказала мені про нього.

А ще про нього розповідали старожили села А. Гринь Талаєва, В. Глодян, які знали про Олексу від своїх батьків.

Розвалини лужанського мосту через Тису

Анка ШТЮБІАНУ

«Хто не поважає своє минуле, не вартий майбутнього»

(Максим Рильський)

Головні моменти життя, прикрашені звичаями та обрядами, специфічними рідному краю, знаходять сильний відгук у душі людини. Ними передається душа рідного роду, голос предків.

Весілля – одне з найкращих, найвеселіших подій у житті людини. Українська весільна звичаєвість – це комплекс різних ритуалів, мудрості та глибоких почуттів.

Один із таких ритуалів, сповнений символічних значень, – це вечір напередодні весілля, коли виготовляються весільні вінки для молодих. Від цього і походить його назва «Вінок». В українському селі цій події надається великого значення. Негостинці з давніх-давен свято дотримуються цього звичаю.

«Вінок» – це прощальний молодіжний вечір, на якому наречений і наречена прощаються з парубоцькою і дівочою громадою та переходять у стан одружених господарів.

«Вінок» відбувається у домі кожного з наречених. Рідні батьки з'єднуються з весільними батьками та змальовують добру долю своїй дитині.

Всі запрошені «до вінка» сідають до святкового столу лишень тоді, коли приходять весільні батьки. Ніхто не торкається страв, аж поки матка не зшиє віночок. Спочатку рідні батьки подають весільним батькам два калачі, пачку солі, свічку на вишитому рушнику разом із листочками мірти, червону стрічку, голку та червону нитку. Мати молоді чи молодого каже весільним батькам: «Дякуємо гарно, що Ви нас послушали. Би дав Бог, щоб ми почали та закінчили у щасливу годину. Би Вам Бог поповнив за ваш вчинок і би мали радість зі сторони молодих наречених.»

Для молоді листочки мірти пришиваються на червону стрічку та позолочуються, а для молодого колись шили на корі, а тепер – на грошових банкнотах.

Калачі та сіль на вишитому рушнику символізують добру долю молодих у новому житті, віночок мірти – це знак переходу у новий стан, а позолочення листочків мірти – це знак добробуту в новій сім'ї.

У той час, коли матка шиє вінок, тітка, хрещена

матка чи старша сестра тримають засвічену свічку, світло якої – це знак ясного, безтурботного життя наречених. До вінка запрошуються лише одружені жінки, сусіди, члени родини.

Під час «створення» віночка жінки виконують традиційні пісні на різну тематику, як розлука молоді чи молодого з рідним домом, важка доля коло чужої хати та ін. Пісні хвилюють змістом та мелодіями переважно сумного характеру, як, наприклад, пісня для молоді:

Ой куди ж ти, молоденька,
Ходила,
Що так твоя голівонька
Зацвила?
Я ходила, моя мамко,
У вишній сад,
Та й на мою голівоньку
Весь цвіт впав.
Відведи мене, дружбочку,
Звідки взяв,
Поки мені ще віночок
Не зів'яв.
А як живий той віночок
Зів'яне,
То вже мене моя мамка
Не прийме.

Інша пісня:

◆*◆*◆*◆*◆*◆* ІЗ НАРОДНОЇ ПІСЕННОЇ СКАРБНИЦІ ◆*◆*◆*◆*◆*◆*

Загучала дубровочка

Українська народна пісня

За- гу- ча- ла дуб- ро- воч- ка, кой- ся роз- ви- ва- ла.

За- пла- ка- ла дів- чі- ноч- ка, кой- ся од- да- ва- ла.

1. Загучала дубровочка,
Кой ся розвивала.
Заплакала дівчиночка,
Кой ся оддавала.	3. Цімборочки мої милі,
Я би не оддалась,
Коби мені ся сусіда
Літ не рахувала.	5. Загучали гори, звори,
Явор молоденький,
Та вже мені не носити
Вінок зелененький.
2. Ой не шуми, дубровочко,
Та й не розвивайся.
Ой та не плач, дівчиночко,
Та й не оддавайся.	4. Ой одна каже: "Двадцять",
Друга каже: "Тридцять",
А мені, поправді кажу,
Лише усімнадцять.	6. Загучала дубровочка,
Кой ся розвивала.
Заплакала дівчиночка,
Кой ся оддавала.

Нотографія Юрія Паращинця

◆*

Та й заплачеш, дівчиночко,
В перший понеділок,
Як ті здоймуть з головочки
Зелененький вінок.
.....
Та й заплачеш, дівчинонько,
Й а в третю середу,
Що не часто підеш в гості
До рідного роду.

Церемонія закінчується невеликою гостиною з танцями й співом. Всі присутні пригощаються смачними стравами, які знаходяться на столі. Ніхто не покидає святкового столу, поки рідним батькам не подаються назад калачі, з якими матка виходить з-за стола, танцюючи. Ці калачі рідні батьки будуть тримати у весільний день, коли матка кластиме молодим віночки.

Цьому передвесільному українському звичаю приділяється велика увага. Його святкова атмосфера насичена сильними почуттями, як любов, сум, надія: вся любов батьків до дітей, смуток, що охоплює душу під час розлуки та надія на добру долю дитини.

Як і в багатьох інших обрядах, під час «Вінка» пісні грають важливу, можна сказати, навіть основну роль, бо саме їх мелодійними і хвилюючими словами передаються всі почуття. А створені вони простими мудрими людьми. Протягом поколінь такі пісні та звичаї зберігаються і оживають кожного разу із такими гарними нагодами. Хоч часи змінилися, а весільні пісні продовжують хвилювати чутливих слухачів... Вони живуть й сьогодні завдяки нашим прадідам, дідам і батькам, які зуміли зберегти, примножити і передати нам ці дорогоцінні скарби нашого народу.

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

ВЕСЕЛІ НЕБИЛИЦІ З ДІДУСЕВОЇ СКАРБНИЦІ

ВОДА ВОДОЮ, А ЖОНА ЖОНОЮ

Коли мене дідусь гонить по воду, то я питаю його, чи хоче води «з-під явора», чи «з-під калини»? Правда, обидві криниці не так близенько від його хати, зате в обох вода – як «божа слиза», – хвалить дідусь воду. А коли його питають, чи добра вода в криниці під явором, дідусь відповідає:

– Такої водиці більше на світі немає.

Та те ж саме говорить, коли його питають про воду з криниці, що під калиною.

– А все ж таки з котрої криниці вода найдобріша? – настоюю я.

– Та, з тої, що під явором.

– А в тій, що під калиною, яка?

– Добрішої від неї немає.

– Тоді котра найдобріша?

– Та вода водою, а жона жоною, – посміхається дідусь.

– Як це так? – дивуюсь я.

– А так! Давно три вояки закінчили службу у царя і перед тим, як мали рушати додому, говорять собі між собою, але не бачать, що цариця крізь відкрите вікно слухає їх...

– Я би дуже вдячний був, аби мені цар дав пару коней за то, што єм му вірно служив дванадцять году, – каже один з них.

– Ге, – каже другий, – а я би дуже вдячний був, якби мені цар дав дванадцять золотих, по одному за кожний гуд.

А третій каже:

– Мені нічого не треба, лиш би один раз полюбився з царицею, яка страшно файна!

Цариця, як це почула, то пішла і розказала цареві, про што говорять його вояки.

Посміхнувся цар і кличе їх до себе в кабінет.

Першому виписав документи на коні, другому дає дванадцять золотих, а третьому дає свою золоту чашу і каже:

– У моєї столиці є дванадцять криниць, маєш обійти всю столицю й напитися з кожної криниці води.

Перелякався бідний вояк, ходить по столиці, як неживий, черпає золотою чашою воду з кожної криниці та п'є.

– Ну! – питає його цар, коли повернувся. – Пив ти

з кожної криниці?

– Пив, – відповідає.

– І в котрій була найдобра вода?

– Та у всіх добра, вода водою, – відповідає той.

– Ось бачиш! Вода водою, а жона жоною! Тепер іди собі додому, одружися і пам'ятай, що всі жони однакові, не бажай ніколи чужої жони, бо немає на світі ліпшої за свою, а за те, що ти мені вірно служив, я дарую тобі свою золоту чашу.

СКАРБИ З-ПІД КАМ'ЯНИХ БРИЛ

– Давно, розказували старожили, що не було стільки криниць у селі, як тепер, і люди возили воду бочками аж з Тиси, – перейшов на іншу небилицю дідусь. – А там на горбі, у Жуделі поза хрестом, діти, випасаючи худобу, знайшли велику кам'яну брилу, на якій було написано по-церковному, що під тою брилою захований дуже цінний скарб.

Це прочитав парох села, бо тоді мало хто умів читати, та ще по-церковному. Другого дня люди зібралися і почали копати під брилою, бо думали, що там опришки заховали котел із золотими грошима, але не знайшли ніякого золота, зате знайшли джерело і викопали криницю.

Але жид Вольф купив уд нотариша той кавалок поля, на якому була криниця, бо тото було царське поле, а нотариш міг його продати кому хотів. Вольф обгородив його плотом і не дозволяв нікому брати воду з криниці.

Хочеш води? Один день косити, або сапати. Такий хитрий був жид, але не довго продавав воду, бо повісився у Кутах на гілці старої дички. Люди розібрали огорожу і криниця знову стала людська. Тепер викопали там велике водоймище.

А в Маковиці лісоруби теж знайшли величезну кам'яну брилу, на якій писало:

«Хто мене переверне на інший бік, той не забуде мене ніколи».

Ймилися бідні лісоруби й за три дні перевернули брилу на інший бік, на якому знайшли інший напис:

«Велике вам спасибі, бо вже надоїло мені стільки лежати на тім самім боці».

Ось як вміли давно жартувати опришки.

Дітячі сторінки

Вітаємо всіх школярів із закінченням навчального року та початком літніх канікул!

Валентин СТРУТИНСЬКИЙ

Канікули

Червнєве сонечко зійшло, всміхнулося тихесенько, повеселішало село, і річці нашій весело!

Вода лоскоче береги, а ті сміються квітами. Мчимо, веселі, у луги — діждалися канікул ми.

Олекса ПАЛІЙЧУК

алло!

Знову літєчко прийшло, знову їдемо в село. Гей, дідусю і бабусю, зустрічайте нас, алло!

Хай стрічають у селі ячмені і картоплі, гречка, соняхи, ожина, і порічки, і малина, полуниця запашна, вишні, сливи і черешні, мак, цибуля і, нарешті, лопухи та бузина.

Хай стрічають у селі козенята і кролі, каченята і курчата, кошенята, цуценята, ластів'ята і джмелі.

Знову літєчко прийшло, знову їдемо в село. Гей, дідусю і бабусю, зустрічайте нас, алло!

Галина ДЕМЧЕНКО

Червень

Здрастуй, червню! Здрастуй, літо! Люба сонячна пора. Колоситься в полі жито, Загоряє дівтора.

Червоніють полуниці Соковиті, запашні, В хаті зовсім не сидиться. Ой, які хороші дні!

Анатолій КОСТЕЦЬКИЙ

Канікули

«Канікули! Канікули!» - співає все навколо. Канікули, канікули, канікули у школі!

А що таке «канікули»? Це – літні дні барвисті, це час, коли нам ніколи хоча б на мить присісти, бо треба мчати босими наввипередки з вітром, з густих лісів приносити горіхів повні відра. Це час у річці хлюпатись, підсмажувати спину і зранку в лузі слухати тонку струну бджолину...

Це час, коли за друзями ми скучим – як ніколи, і нам страшенно схочеться скоріше знов до школи!...

Дитячі сторінки

Ірина МОЙСЕЙ

ЯК ЗНАЙТИ ЖАР-КВІТКУ

Ось і літечко красне прийшло, а з ним і літні канікули – весела пора мандрівок і пригод. І вже зовсім скоро наступить чарівне, сповнене магічної загадковості свято – Івана Купала. Й досі люди вірять, що рослини в цей день набувають магічних властивостей. А скільки легенд і казок, пов'язаних з цим святом! Одна з них, мабуть, найвідоміша, розповідає про те, що в ніч на Івана Купала цвіте папороть, чи, як ще кажуть, жар-квітка або чар-квітка. Тільки досі ще нікому не вдалося її знайти. Спитаєте, чому? А тому, що знайти її і зірвати дуже важко. До цього треба довго і серйозно готуватись. Спитаєте, як? Що ж, поспробуємо розібратись. Для цього ми зібрали якщо не всі, то бодай велику частину легенд, проаналізували їх, і ось що в нас вийшло.

Спершу давайте з'ясуємо, для чого взагалі потрібна жар-квітка, чому всі її так шукають? Згідно з легендами, людина, яка знайде цвіт папороті, буде розуміти мову тварин і птахів, зможе з ними спілкуватись. А кому б не хотілося побалакати зі своїми домашніми улюбленцями, скажімо, котиками, песиками. А про ластівок чи лелек годі й говорити, вони ж літають у заморські краї, то ж лишень уявіть, скільки цікавого можуть розповісти. А ще, кажуть, що володар чар-квітки буде знати майбутнє. Оце справді корисна штука! Знайдеш ту чарівну квітку – і завжди будеш знати наперед, коли учителька до дошки викличе, що питати буде, які завдання на контрольній будуть. Одним словом, благодать! Також, якщо вірити легендам, власник жар-

квітки буде бачити всі скарби, як би глибоко не були вони закопані. Теж не погано. Пішов до лісу погуляти на годинку-дві, відкопав два-три скарби, приніс додому. Хіба ж після цього батьки відмовлять, якщо попросиш в них новий велосипед чи ляльку? Скільки всяких магічних штук можна викидати, маючи таку квітку, друзі не перестануть дивуватися. А хочеш

світової слави? Та, будь ласка! Знайдеш цвіт папороті – і ти в же в Книзі рекордів Гіннеса, і вже знаменитість світового масштабу, бо досі ж нікому ще не вдавалось її знаходити.

Тож, як бачимо, мотивів шукати жар-квітку предостатньо. Тепер перейдемо безпосередньо до пошуків, теоретично, звичайно. Щоб зірвати квітку папороті, в першу чергу треба бути дуже спритним, бо вона розцвітає лише на мить, досить лише кліпнути в ту саму мить – і ви вже її не побачите. А ті, хто зі спортом не дружить, взагалі шансів не мають, бо спритність лише спортом можна розвинути.

Дитячі сторінки

У сиву давнину

(Гуцульська легенда)

У сиву давнину на Карпатах правив багатий король. Високо в горах стояли його скляні палати, кругом них простяглися високі скелі і дрімучі ліси, розкішні полонини.

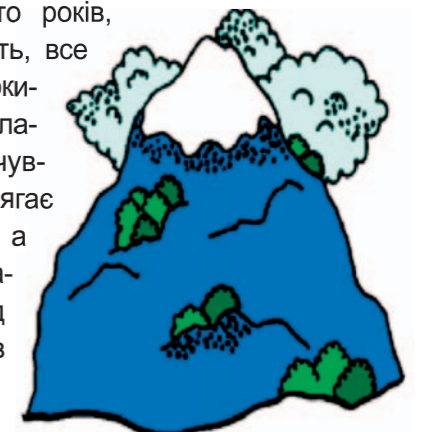
Король той був твердий і неблаганний, а в гніві нестримний. Була в нього дочка гарна, як зірниця, і славилася не лише красою, а й розумом, добротою своєю. До неї сватались королі різні і лицарі. Ходили, приносили їй дарунки, похвалялись перед нею своєю славою. А найбільше королевич-красень, пан широких степів, бажав одружитися з королівною. Злий король карпатський теж хотів того шлюбу, щоб поширити свої володіння.

Не так думала прекрасна королівна. Вона кохала вівчаря. Той вівчар пас овець на полонинах біля палацу і грав на трембіті сумні пісні. Щовечора королівна потайки бігла до вівчаря. Врешті вона призналася батькові, що любить вівчаря і ні за кого більше не піде заміж. Як почув це король – страшенно розгнівався.

В злу годину він сказав, щоб їх палац навіки став горою. Тільки він це промовив, так і потемніли скляні палати і перетворились на гору. Вона замурувала навіки і короля, й королівну, і всіх, хто там був.

Хто тільки прибудеться до тієї гори, то почує стогін. А вівчар у відчаї ходить з трембітою по горах і шукає свою милу. І вдень, і вночі він грає свої тужні пісні. Хто раз почує ту гру, ніколи не забуде.

Один раз у сто років, коли цвіте папороть, все знов оживає, прокидаються скляні палати. Королівна, зачувши трембіту, простягає руки до вівчаря, а король знову спаляхує гнівом, і від того гніву все знов кам'яніє на сто років.

Окрім того, треба бути дуже сміливим, бо, якщо вам таки вдасться зірвати чар-квітку, то вся нечиста сила кинеться до вас, аби її відібрати. Тож, самі розумієте, боягузам краще навіть не пробувати.

Також кажуть легенди, що цвіт папороті може побачити лише людина, чиста душею і глибоковіруюча. Звичайно, що може краще захистити від нечистої сили, як віра.

Якщо ви переконані, що володієте всіма переліченими фізичними і моральними якостями, далі – справа техніки. Берете свячену скатертину, ту, якою застеляли стіл у Світлий тиждень, берете посвячені ніж і свічку й серед ночі йдете в ліс так, щоб опівночі бути в найдрімучіших хащах, бо згідно з легендами саме в таких місцях і розцвітає папороть. Діставшись до місця, віднаходите куц папороті, довкола нього малюєте ножем коло, стаєте в нього, запалюєте свічку і чекаєте. Як тільки жар-квітка спалахне, ви її – хап і... Тут в різних легендах є розбіжності. В одних радять квітку завинути в скатертину, засунути за пазуху і чимдуж втікати додому, неозираючись, бо, як вже було сказано, за вами буде гнатись нечиста сила, і бодай раз оглянувшись, навіть найсміливіші не витримають того, що побачать. В інших легендах радять залишатися в священому колі до ранку, але тоді, хоч-не-хоч, доведеться дивитися на всю ту нечистоту аж до сходу сонця.

Ну ось, наче і все. На перший погляд, здається, нічого надто складного. Аж дивно, чому досі ніхто не знайшов квітку папороті? Науковці, а це такі люди, які в казки не вірять, твердять, що жар-квітки нема і бути не може, бо всі 20 тисяч видів папороті із близько 300 сімейств, відомих на Землі, розмножуються виключно спорами і ніколи не цвітуть.

Чому ж тоді ця легенда живе уже понад тисячу років, і сьогодні її оповідають дідуся і бабусі своїм внукам? Може, тому, що люди хочуть вірити в казку, бо світ, в якому є місце для казкових фантазій, набагато барвистіший і цікавіший.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

КВИТОК, КОЛОГУЗ¹ ТА ВУЙКО ФЕРИЩАК (Гумореска)

«Пропав би-с, аби-с пропав, та аби-с іщез із кологузом вонячим!.. По дев'ять раз у одне місце аби-с ступав, з місця би-с са не кинув, ногу за ногою аби-с не потягнув!.. Оглух би-с би дав Бог, осліп би-с би дав Ісус, білма би ти на очах!..», – запекував вуйко Феріщак «кологуза», глипаючись то наліво, то направо, то на відчинені двері вагону.

Вуйкові здавалось, що всі люди у вагоні дивляться на нього й знають, що в нього немає квитка.

«Дивися лиш, як упучують очі на мене... А пови-скакували б вони їм із лоба, аби дав Всевишній!.. І ця товстолаба волошка, що навпроти мене, і той сухорлявий волохуцник, ще й оце мале серенча глипає, глипала би їх Марішка Біксадська, та Антоній Коштільський!.. Та хіба я перший, чи останній везуся в мошині без білета², та Петро з Мочарного вечі не купує білет, а так, зайцем, правда, тицьне швагові якісь бані – і все, а мене як натарапає: «Не є бані? Жос дін мошена!»³, та буде сміху на всю Верхнянку, – што мене дятель⁴ із мошини зверг, метало би го у горячку, аби го метало!.. Але і я старий та все дурний – ізоперса коло бохтарні⁵ слухати бабські бріхні, а удтак чорт ня усадив у мошину, бо дуже файно везтиса «чуку-чуку» та «фіу-фіу», але із білетом за крісланьов, аж ні – прийде кологуз, не мав би моці із своїм «Преґетіці білетеле!»⁶, то буде мені темне – «чуку-чуку» та «фіу-фіу».

Поїзд зупинився у Сараті, вуйко глипнув крізь вікно і трохи не остовпів. «Кологуз» вертівся побіля їхнього вагону.

«Крутив би тя Мікідуце у пеклі на вилах, аби тя крутив!.. Та іди на зламання у передній, вадь у

останній вагон, не ліз туй, де я, як улізла біда Дабалові на віз!.. Йой Боже, та туй лізе, гостец би му ноги укрутив, доки дуйде до мене!.. Бо й сесі начальники не годні покласти на кологуза чоловіка, а швага⁷ мусілі дриснути!..»

– Преґетіці білетеле! – почувся голос «кологуза».

«Контролювали би тя дохтори, аби тя контролювали!.. А занімів би-с, аби-с занімів із юпетником!.. Аби-с остовпів, та аби-с закаменів, та аби-с задеревів, та аби-с...», – вже й сам не знав, як запекати «кологуза» вуйко, якому вже причувалося, як той кричить на нього: «Не є бані? Жос дін мошена!»

Але контролер з гусарськими вусами спокійно промовив до вуйка:

– Давай твоя білет!

Вуйко зі страхом почав обмацуватися та шукати то в чересі, то в кишнях, то за пазухою, але бери його, звідки хоч...

– Ну што, старий, загубила білет? – посміхався хитро.

– Загубив, паночку, загубив, – пробубонів вуйко.

– А коли лізла у вагон, мала білет?

– Та мав єм, паночку, бістош⁸ єм мав, чорт би го взяв.

– Но, шукай, шукай, як ся верну аби-с мала білет, бо!.. – помахав пальцем на вуйка.

Але «кологуз» більше не повернувся, лиш коли вуйко вийшов з вагону у Верхнянці, гукнув на нього крізь вікно:

– Дурна ти, старий, забула, што поклатала білет за поясок крисані.

– Дурні ви, паночку, бо тото білет ще з весни за пояском лежить... – відповів йому вуйко Феріщак.

1 Кологуз – кондуктор, провідник.

2 Білет – квиток.

3 Не є бані? Жос дін мошена! – Немає грошей? Виходь з поїзда!

4 Дятель – (тут) кондуктор.

5 Бохтарня – зупинка, полустанок.

6 Преґетіці білетеле! – Приготовляйте квитки!

7 Шваг – угорець.

8 Бістош – авжеж.

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Ірина МОЙСЕЙ

ЖІНОЧА СОЛІДАРНІСТЬ (Гумореска)

Хто сказав, що не існує жіночої солідарності? Це чоловіки вигадують, аби нам, жінкам, дошкулити. А ми, жінки, заради кращої подруги на таке здатні, що ого-го. Ось, наприклад, телефонує вчора Маринка, по голосу чую, щось дійсно трапилось в неї, «давай зустрінемось, – каже, – мені порада потрібна, терміново». «Давай, – кажу, – за годину в кав'ярні, що на розі». «Гаразд, тоді я ще й Анжелу кликну, вона в нас жінка розумна, з досвідом».

За годину ми з Анжелою сидимо за столиком затишної кав'ярні і посьорбуєм ароматну каву. Маринка, як завжди, запізнюється. Та ми часу не гаєм, заздалегідь перебираєм усі можливі варіанти того, що могло трапитись з подругою. Нарешті в дверях з'являється Маринка, швидко сканує поглядом приміщення і чокає до нашого столика. Тричі чмокаємось в щічки – це ритуал у нас такий вітальний, і Маринка плюхається на вільний стілець, елегантно витримує паузу, доки підійде офіціант, замовляє чашечку кави, а ми з Анжелою лускаєм від нетерпіння.

– Ну? – в мене першої урвавсь терпець.

– Ой, дівчата, й не знаю, з чого почати... – помітно хвилюється Маринка.

– Спочатку, – розважливо радить Анжела.

– Спочатку, так спочатку, – зітхає Маринка і починає сповідь: – Вже з місяць буде, як я почала підозрювати свого Миколу, гадаю, він мені зраджує: і відрядження у нього почастішали, і по телефону крадьки говорить, буває задзвонить, а він хап телефон – і у ванну,

а потім виходить і швидко збирається, «на роботі проблеми», – каже. А вчора йду на ринок і раптом бачу свого чоловіка, по той бік вулиці підходить до квітничарки, купує букет троянд і кудись поспішає, але не додому, у зовсім протележний бік. Я швидко приймаю рішення – за ним, треба ж нарешті все в'яснити. Тож швидко переходжу вулицю, він вперед – я за ним, він направо – я направо, він наліво – я туди ж. І раптом, що ви гадаєте? Бачу, у вітрині магазину, того, в який ми заходили минулого тижня, виставили нову колекцію, а на одному манекені – сукня, геть така сама, як та, що ми в журналі бачили, пам'ятаєте? Так от, заходжу в магазин, а там – сюрприз: мають цю модель у двох відтінках – бежевому і кремовому. Я цілу годину приміряла, але так і не визначилася. Потім, увечері, питала Миколу, тільки він нічого толкового так і не відповів. Дівчата, допоможіть порадою, який колір мені більше пасує?

Дивлюсь я на Маринку і думаю: «Господиини! Про що вона питала Миколу? Та відколи це чоловіки розуміються на сукнях? Вони ж і бежевий від кремового не завжди здатні відрізнити».

– Ну, ходімо, глянем на ті сукні, – рішуче пропонує Анжела.

І ми втратили понад дві години, вибираючи сукню для Маринки, бо проблеми подруги – наші проблеми, а ви кажете, що нема жіночої солідарності.

«Світає...

*Так тихо, так любо, так ніжно у полі.
Мов свічі погаслі в клубках фіміаму,
В туман загорнувшись, далекі тополі
В душі вигравають мінорную гаму.*

Вже дніє поволі... »

Павло ТИЧИНА

